

Limba română în viața secuilor de-a lungul secolelor (până în 1918)

Influența limbii române asupra limbii și vieții secuilor de-a lungul secolelor este atestată de numeroase documente de epocă și unanim acceptată și demonstrată de lingviști maghiari și români, faptul constituindu-se într-un veritabil monument al duratei conviețuirii pașnice româno-secuiești/maghiare pe o întinsă dimensiune istorică.

Fenomenul are două aspecte semnificative: primul, cel mai cunoscut și relevant, al împrumutării de către secui a unor cuvinte și expresii importante românești în vorbirea lor curentă și, al doilea, mai puțin cunoscut ca exemplu concret-istoric, cel al însușirii de către secui a limbii române ca a doua limbă vorbită, atestată în astfel de documente.

Situați în mijlocul unei mari zone geografice locuite de români, secuii au împrumutat de-a lungul secolelor numeroase cuvinte și expresii românești, astfel că civilizația păstoritului oilor, cu baci, cioban, păcurar, fluier, stână, strungă, mânător, urdă, jintiță, balmoș, berbece, mioară, cârlan, oachetă, băluță, coșar, burduf, bădercă, bărbântă, capră, comarnic etc., civilizația catrinței, cerceilor, cojocului, cergilor, cimpoiului, cumpenei, căruței, parapaciului, a clăcilor de întrajutorare la diferite munci, dar și la joc/dans, a draniței, bordiței, drugii, jirebiei, a bărbatului, ficiorului, fărtaților, boierului, suratei, rodinei, păpușatului, sumanului, locului, gardului, afinelor, coacăzelor, cetinei și cetenișului, hribelor, alacului, sământeii, bucatelor, mălaiului, tocanei, plăcintei, dumi-catului, busuiocului etc., precum și civilizația spirituală a Vișlaimului (cu Fecioara Maria, unchiaș, păstori români etc.), jucatei, colindatului, doinei, pomanei, socotitului, umblatului cu țurca și cea populată de zilele Babei, de Priculici, de Pustia și Pocita etc., de expresiile: ține minte, tot un drac, ce mai, fără gând, sau de usturătoarele mutu, doi bani, goga, bodean, tapalagă, nătântoc, acățos, fătărău, bustihan, ciontorog, găngav etc., ori de delicatele gingaș, floare, coconi etc. și-au pus pecetea inconfundabilă asupra destinului istoric și a modului de viață secuiesc prin secole.

O pronunțată pecete românească asupra limbii vorbite de secui a fost semnalată încă din

a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Profesorul Steuer János¹ demonstra în *Magyar Nyelvör* (Ocrotitorul limbii maghiare) și faptul că secuul vorbește ca românul, spune "*Erössen hideg van*" (Este tare frig), în loc de expresia maghiară "*Nagyon hideg van*" (Este foarte frig). Tot astfel spune: "*Erössen jo*" (Tare bine), în loc de "*Nagyon jo*" (Foarte bine), sau "*Erössen nagy*" (Tare mare), "*Erössen ugyes*" (Tare destoinic), în loc de "*Nagyon nagy*" (Foarte mare) etc. Românul zice "*E tare frig*", "*E tare înghețat*" (secuiul zice "*Erössen meg von fagyva*"), "*Astă noapte a înghețat tare*" (secuiul zice "*Az éjjel erössen megfagyott*"), "*E tare cald*" (secuiul: "*Erössen meleg van*"), "*E tare bun*" (secuiul "*Erössen jo*"), "*E tare urât*" (secuiul "*Erössen rusnya*") etc.

Tot astfel, Steuer János demonstra că secuii vorbesc ca românii când folosesc o negație pentru a întări o afirmație sau chiar o negație - "*Nu este brânză?*" - "*Ba este*" etc. - "*Mergi acasă?*" - "*Ba nu*". Secuiul în loc de "*ba*" spune "*vaj*" (vagy) - afirma Steuer.

Tot după expresiile românești, secuii utilizează cuvântul *a șede* - *ülni*, cu sens de a fi, a locui. Românul zice "*El șede mult*", "*El a șezut mult acolo*", "*Eu am șezut doi ani în Cluj*", "*El șede lângă mine*" (în sens de locuiește).

Secuiul "*merge într-un pas cu românul*" - mai afirmă Steuer János în continuare - când spune "*tüzet teni*" (a face focul) și nu "*tüzet rakni*" (a pune focul)².

Steuer János mai înșiră și alte asemănări lingvistice româno-secuiești, unele mai mult sau mai puțin hazardate. Interesantă însă este reacția extrem de dură a unui oarecare secui Balo József, care răspunde într-un număr ulterior al aceleiași reviste astfel: "*Nu vă atingeți de limba noastră. Aceasta n-o permitem! Este știut că și în limba secuiască sunt influențe străine ca și în alte limbi. Știu că și influențe românești sunt. Dar trebuie să mă opun procedurii lui Steuer János potrivit căreia multe cuvinte ungurești le atribuie mentalității românești numai pentru că și în limba română au corespondent, și care sunt și în alte limbi, precum și în limbile germană și franceză. După Steuer, în limba secuiască putem întâlni și influențe hotentote*".

În continuare, Balo József arată că și francezul și germanul zice expresia "*Este tare înghetă*" și că nu este secui să spună "*Vaj*" sau "*Vagy nem*" etc.³

Steuer János nu se lasă intimidat și-i răspunde lui Balo József cu o altă serie de argumente pe care le găzduiește aceeași revistă⁴.

Studiul științific și argumentat al împrumuturilor românești de către secui/maghiari începe însă cu omul de cultură maghiar Gyarmathi Sámuel⁵, care în al său *Vocabularium*, apărut la Viena în 1816 oferă suficiente exemple în acest sens. Au urmat tot în secolul al XIX-lea în partea lingvisticii maghiare: Kriza János⁶, Kiss Mihály⁷, Györffy Iván⁸, Szárvas Gábor⁹, Gáspár János, Vass József, Hunfalvy Pál, Edelsbacher Antal¹⁰ (care a și alcătuit un prim inventar al elementelor românești ale lexicului maghiar), Budenz József¹¹, Szinnyei József¹² (un nume de referință al lingvisticii maghiare, care a întocmit un alt glosar de 340 de împrumuturi românești), Moldován Gérgely¹³ (pentru județul Alba de Jos). În prima jumătate a secolului XX au continuat Damian István, Herman Otto¹⁴, Alexis György, iar Nicolae Drăganu¹⁵, renumitul profesor universitar de la Cluj, a enumerat în cunoscuta sa lucrare *Românii în secolele IX-XIV pe baza toponimiei și onomasticii* (București, 1933) și împrumuturi românești ale limbii maghiare vechi.

În lucrarea sa de doctorat, în limba română, Blédy Géza¹⁶ a scris despre *Influența limbii române asupra limbii maghiare. Studiu lexicologic*, apărută la Sibiu în 1942.

După cel de-al doilea război mondial au publicat lucrări privind împrumuturile românești în limba maghiară Bakos Ferenc, Papp László, Márton Gyula¹⁷, Szabo T. Attila¹⁸ ș.a.

Valorosul dicționar intitulat *A Magyar nyelvjárások román kölcsönszavai* ("*Împrumuturile românești în limba maghiară*"), semnat de Márton Gyula, Vöo Istvan și Péntek János, apărut în 1977, este o lucrare de referință în această problematică deosebit de interesantă.

Numeroase împrumuturi românești sunt semnalate și în monumentală lucrare *Erdélyi magyar szótörténeti tár* ("*Dicționar istoric al lexicului maghiar din Transilvania*"), apărută sub redacția și pe baza materialului culeș de reputatul lingvist Szabo T. Attila, dicționar care a ajuns în prezent la volumul XI (R-Száj) (apărut în 2002), lucrare continuată asadar și după moartea lui Szabo T. Attila.

Am considerat relevantă prezentarea cuvintelor românești împrumutate de secui doar până la Marea Unire din 1918, pentru o perioadă despre care nu se poate spune că a fost o influență statală și administrativă care să forțeze derularea acestui fenomen.

Dicționar istoric de cuvinte și expresii românești împrumutate de secui

Izvoare

Angustia = *Angvstia*, I-VI. Sfântu Gheorghe, 1996-2001.

Arany-Gyulai = *Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam. A Kisfaludy-Társaság megbízásából szerkesztik és kiadják Arany László és Gyulai Pál* [Culegere de creații folclorice maghiare. Serie nouă. Redactată și editată din încredințarea Societății Kisfaludy de A.L. și G.P.], I-III, Pest, 1872-1882.

Blédy = Blédy Géza, *Influența limbii române asupra limbii maghiare. Studiu lexicologic*, Sibiu, 1942.

Damian = Damian István, *Adatok a magyar román kölcsönhatáshoz* [Date privind influența împrumuturilor maghiaro-române], în NyF 67, Budapest, 1912.

D.J.C.A.N. = Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale (fondurile Scaunul Brăduț, Scaunul Micloșoara, Scaunul Odorhei).

Ethn. = *Ethnographia*, Budapest, I (1890).

EMSzT = *Erdély magyar szótörténeti tár* (Dicționar istoric al lexicului maghiar din Transilvania), I-XI 1976-2002.

Hermán Paszt. = Hermán Otto, *A magyar pásztorok nyelvkincse* [Tezaurul lingvistic al păstorilor maghiari], Budapest 1914.

Janko TAT = Janko János, *Torda, Aranyos-zék, Toroczkó magyar (székely) népe* [Populația maghiară (secuiască) din Turda, scaunul Arieș și Trascău (azi Remetea)], Budapest, 1893.

Kozma = Kozma Ferenc, *A Székelyföld* [Pământul secuiesc], Budapest, 1879.

Kriza Vadr. = Kriza János (red.), *Vadroszák. Székely népköltési gyűjtemény* [Trandafiri sălbatici. Culegere de folclor secuiesc], Cluj, 1863.

Malonyai = Malonyai Dezső, *A magyar nép művésze* [Cultura poporului maghiar], I-V, Budapest, 1907-1912.

MNGy = *Magyar népköltési gyűjtemény. Új folyam. A Kisfaludy-Társaság megbízásából szerkesztik és kiadják Arany László és Gyulai Pál*

[Culegere de folclor maghiar. Serie nouă. Redactată și editată din încredințarea Societății Kisfaludy de A.L. și G.P.], I-III, Pest 1872-1882.

MNRK = Márton Gyula, Vöo István, Péntek János, *A magyar nyelvjárások román kölcsönoszavai. Împrumuturile românești ale dialectelor maghiare*, București. 1977.

MNy = *Magyar Nyelv* [Limba maghiară], revista, Budapest I (1905).

MNyszt = *Magyar Nyelvészet* [Lingvistica maghiară] (red. Hunfalvy Pál), I-VI, Pest, 1856-1861.

MTsz = Szinnyi József, *Magyar Tájszótár* [Dicționar toponimic al limbii maghiare], III-II, Budapest, 1893-1901.

NéprÉrt = *A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának Értékeit* [Anuarul Secției Etnografice a Muzeului Național Maghiar], Budapest, II (1900).

NyF = *Nyelvészeti Füzetek* [Caiete lingvistice]. Colecție. Budapest, nr.1 (1902) și 81 (1918).

NyK = *Nyelvtudományi közlemények* [Comunicări de științe lingvistice] (nr.I, Pest, 1862, redactor inițial Hunfalvy Pál).

Nyr = *Magyar Nyelvör* [Ocroitorul limbii maghiare], Pest (respectiv) Budapest I (1862).

Orbán = Orbán Balázs, *A székelyföld leírása* [Descrierea pământului secuiesc], I-VI, Budapest, 1868-1873.

Tsz = *Magyar Tájszótár* [Dicționar toponimic al limbii maghiare], red. Magyar Tudós Társaság, Buda, 1838.

Vitos Csikmegyei = Vitos Mózes, *Csikmegyei füzetek adatok* [Caiete cu date din comitatul Ciuc], Miercurea Ciuc, 1894.

Vocabularium = (Gyarmathi Sámuel), *Vocabularium in quo plurima hungaricis vocibus consona variarum linguarum vocabula collegit Samuelio Gyarmathi, Viena, 1816.*

Cele mai cunoscute documentare, cuvinte și expresii românești împrumutate de secuii în limba lor curentă, până la 1918, sunt următoarele (cu menționarea anului atestării, a localității sau zonei, a culegătorului și/sau a lingvistului și a sursei:

- **acatos** (= artăgos, certăreț) - **ákációs** - 1816: Secuime, Vocabularium 97; 1838: Secuime, Gyarmathi Samuel, Tsz; 1861: Trei Scaune [Ozun], Lorincz Károly, MNyszt VI 317; 1863: Secuime (în porecla: Ákációs); Kriza Vadr. 388; 1872: Secuime, Kriza [Janos],

Nyr I 134; 1893: Secuime, MTsz; 1893: Trei Scaune, Szinnyi József (confirmă orig. românească), citează Tsz, MNyszt VI 317, Nyr I 134, Kriza și Kiss Mihályi), Nyr XXII 26; 1911: Trei Scaune, Baraolt, Sas Lajos, Nyr XL 95; MNRK.

- **acoi** (= ac mare pentru cusut saci) - **ákuj** - 1905: Leordeni (bazinul Nirajului) (MS), MNy I 139, Bledy 18; MNRK.

- **aer** - **ajar** - 1901: Mugeni - județul Odorhei, Szántho Gábor, Nyr XXX 444.

- **afine** (*Vaccinia nigra*) - **afonya/ áfonya/ áfinya** - 1816: Secuime, Vocabularium 99; 1838: Secuime, Cserei Elek, Tsz; 1863: Secuime, Kriza Vadr. 506; 1868: Corund, Orban I, 13; 1869: granița Ciucului cu Moldova, munții Călimani, Orbán II 143; 1873: Secuime, Szarvas Gábor - comentariu, Nyr II 536; 1892: idem (loc.), Ethn. III 306; 1905: Racoșu de Sus, Nyr XXXIV, 103; 1914: munții Călimani, Herman, Paszt. 665; MNRK.

- **alac** (*Triticum monococcum*) - **alakor** - 1604: Chedea Mică, scaunul Odorhei (HG), EMSzT I 203; 1636: Târgu Mureș, EMSzT I 203-204; 1650: Secuieni, scaunul Odorhei, EMSzT I 204; 1811/în sec.XIX: Corund, scaunul Odorhei, EMSzT I 204; 1893: Secuime, MTsz; 1893: Secuime, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează pe Kriza), Nyr XXII 27; MNRK.

- **alb** - **Albu** (în antroponime) - 1614: Zagon (CV), scaunul Orbai, Angvstia I 116; 1863: Secuime (Albu), Kriza Vadr. (cf. Edelsbacher Antal în NyK XII 111);

- **albiș** - în toponime: Albiș - 1539: Albiș (CV), Székely okl. VIII 222, cf. Coriolan Suciu.

- **alior** - **alivor** - 1899: județul Ciuc, Nyr XXVIII 142; Bledy 19.

- **altul, zău** - **áltu zo** - 1888: Beclean, județul Odorhei (în textul Viñaimului), Paal Gyula, Nyr XVII 329.

- **ardei** - **árdej/árdé/árdé/árgyé** - 1876: Secuime, NyK XII 95, 113-115; 1900: Târgu Secuiesc, județul Trei Scaune, Vajna Károly, Nyr XXIX, 431; 1908: Secuime, Nyr, XXXVII, 12; 1908: Târgu Secuiesc, Barcsa János și Odorheiu Secuiesc, Ehemmé, Kémeny Katinka, articol Gombay Zoltán, MNy IV 42; 1910: idem (loc.), Gombocz, Nyr XXXVIII 12; MNRK.

- **arnicioși** - **árnicsos** (= cu arnici) - 1728: Pădurenii (scaunul Sepsi) (CV), EMSzT I 428.

- **așa** - **ușa** - 1888: Beclean, județul Odorhei (în textul Viñaimului), Paal Gyula, Nyr XVII 329.

- **auz[i]** - **Auz Eva** (porecla) - 1897: Bătanii Mici, zona Baraolt, Benedek Elek, Nyr XXVI 47.

- **auzi mări fârtate** - **Ausz maj fortatim** (în ViŃlaim, primul pastor) - 1888: Beclean, comitatul Odorhei (HG), Paal Gyula, Nyr XVII 329.

- **ba nu crez** - **bá nu kréz** (în textul ViŃlaimului) - 1888: Beclean, județul Odorhei, Paal Gyula, Nyr XVII 329.

- **babă** - **bábá** 1) baba (femeie bătrână) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 70; 2) în sens de gaură mică în pământ pentru un joc cu mingea - un fel de oină - 1869: comitatul Odorhei, Orban I 161; 1893: județul Odorhei, MTSz; 1908: Chibed (MS), Nyr XXXVII 370; MNRK; 3) în mitologie, de la zilele furtunoase numite Zilele Babei; în cuvânt compus: bába-fergetege (= furtuna Babei) - 1874: județul Odorhei, Nyr III 261; 1893: județul Odorhei, Odorheiu Secuiesc, Király Pál; MTSz.

- **babău** - **babó** - 1) pătură groasă de lână - 1888: județul Odorhei, Veres Ferenc, Nyr XVII 432; MNRK; 2) joc din piele întoarsă de oaie - 1838: Secuime, Tsz; 1863: Odorhei, Kriza Vadr. 492, 517; 1892: județul Odorhei, Nyr XXI 523; 1893: județul Odorhei, Secuime, Györfy Iván, Kriza, Csplár Benedek; MTSz.

- **babei, zilele** ~ vezi zilele babei.

- **baci** - **bács** - 1) proprietar de turme de oi: 1569: Trei Scaune, EMSzT; 1607: scaunul Micloșoara, D.J.C.A.N. II/1 f.225 v-226; 1627: Biborțeni (baczot), scaunul Brăduț (D.J.C.A.N., scaunul Brăduț, II/2 f.624 v.; 1634: scaunul Micloșoara, D.J.C.A.N., scaunul Micloșoara, II/2, f.321; 1634: Suseni (județul Haghita), EMSzT; 1638: Biborțeni, scaunul Brăduț, II/2, f.10v-11; 1640: Moacșa, EMSzT; 1645: Tușnad, scaunul Brăduț, D.J.C.A.N., scaunul Brăduț, II/1 f.117; 1701: Lazarea, EMSzT, 1720: Lutița și Aluniș (județul Harghita), EMSzT; 1735: Turia EMSzT; 1759: Papauti, EMSzT; 1768: Pachia, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1773: Plăieșiu de Sus, EMSzT; 1806: Racoșu de Sus, EMSzT; 1808: Zagon, EMSzT; 1838: scaunul Ciuc, Gegő Nicephor, Tsz; 1844: scaunul Odorhei, EMSzT; 1861: comitatul Trei Scaune, Lorincz Károly, MNyszt, VI 356; 1872: județul Ciuc, Arany-Gyulai MNGy I 126; 1874: Mărtiniș, scaunul Odorhei, Nyr III 566; 1875: Secuime, Nagy Lajos, Nyr IV 426; 1876: Secuime, Gáborfi Károly, Nyr V 37, 186; 1877: Secuime, Nyr VI 473; 1882: Secuime, Arany-Gyulai III 408; 1893: Secuime, Mărtiniș, județul Odorhei, județul Ciuc, județul Trei Scaune, Szinnyei

József (confirmă orig. românească), (citează Arany-Gyulai II 496 și III 408, Kis Mihály, Tsz, MNyszt VI 356, Nyr IV 426, Nyr V 37, Nyr VI 473, Nyr XXII 73-74; 1903: Secuime, Halász Ignác, NyK XXXII 147; 2) slujitor de oi: 1876: Secuime, Nyr V 186, Herman, Paszt.; 3) în antroponime: cca 1680: Báts, Zagon, EMSzT; 1701: Bacs, Lazarea, EMSzT; 1720: Bács, Lutita EMSzT(cu rezerva că aceste antroponime pot fi ale unor români); Bledy 21; MNRK.

- **badercă** (= butoiaș) - **baderka/bádirka** - 1885: Secuime, Tömlő Lajos, Nyr XIV 47; 1890: Madaras, județul Ciuc, Gidró J.Bonifác, Nyr XIX 527; 1893: Mădăraș, județul Ciuc, Secuime, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Nyr XIV 47 și Nyr XIX 527), Nyr XXII 111-112; 1893: Secuime, MTSz; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 81, 269; 1914: Giurgeu-Ciuc, Lakatos János, Nyr XLIII 356; Bledy 21; MNRK.

- **badian** - **bádián** - 1838: Secuime, Tsz; 1893: Secuime, MTSz; 1893: Secuime, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Tsz), Nyr XXII 112; Bledy 21; MNRK.

- **balegă** - **Baligă** (poreclă) - 1908: județul Ciuc, Máthé Dénes, Nyr XXXVII 430.

- **balmoș** (= mâncare din zer untos de oaie, acru, fiert cu făină de porumb) - **bálmos/bámos** - 1838: Secuime (Ferenczi János), Tsz; 1861: comitatul Trei Scaune, Lorincz Károly, MNyszt 216; 1893: Secuime, MTSz I, Szinnyei József (confirmă orig.românească, citează MNyszt VI 216), Nyr XXII 113; 1893: bazinul Arieșului, Janko, TAT 129; 1894: Luncani, zona Arieșului, Végh Mariska, Nyr XXIII 577; 1903: Sândominic, Szábo Dezso, Nyr XXXII, 324; 1903: idem (loc), NyF IX 26; 1903: Secuime, Halász Ignác, NyK XXXIII 147; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82, 267; MNRK.

- **bandă** - **bánda** - 1) orchestră (populară) - 1900: Târgu Secuiesc, Vajna Károly, Nyr XXIX 431; 2) bandă (persoane) - 1878: Trei Scaune, plasa Orbai, Nyr VII 283; 1893: idem (loc.), MTSz; 1900: Ighiu (HG), Nyr XXIX 479; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 12; MNRK.

- **baraboi** - **baraboly/ baraboj/ barabuj/ berebuj** - 1756: Sâncraiu (județul Covasna), EMSzT. 1838: Secuime, Trei Scaune. Ferenczi János, Tsz; 1846: Ilici, EMSzT; 1863: ținutul Baraoltului, Kriza Vadr. 492; 1893: Secuime, MTSz, Bledy 22; MNRK.

- **barhă** - **Barbulé** (în piesa ViŃlaimul) - 1869: Secuime, Orbán II 153; MNRK.

- **barză** - **harza** - 1) nume de capră - 1900: Meresti, județul Odorhei, Kriza Sándor, Nyr

XXIX 543; 2) în cuvânt compus; bázakecske (= capră de culoarea berzei) - 1903: Sândominic (HG), Szabo Dezso, Nyr XXXII 324; Bledy 23; MNRK.

- **băci**, a ~ (= a deține funcția de baci) - **bácsokodik** - 1816: Dalnic, scaunul Trei Scaune EMSzT.

- **bălan** - **balán**/ **bolán**/ **belán** - 1) în sens de culoare bălaie, blondă - 1863: scaunul Mureș, Kriza Vadr.492; 1873: Secuime, NyK XII 113; 1875: Secuime, NyK XIV, 306; 1876: Secuime, NyK XII 57, 113; 1878: Secuime, NyK XIV 306; 1893: Secuime, MTSz; 1893: Vălenii de Arieș, Janko, TAT 284; 1903: Sândominic (HG), Szabó Dezso, Nyr XXII 324; 1903: Sândominic (HG), NyF IX 26; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV, 81; 1910: Ghimeș, Nyr XXXIX 237; 1914: Giurgeu, Ciuc, Kémenes Antal, Nyr XLIII 41; 1914: Secuime, Giurgeu, Ciuc, Ciucsângeorgiu (HG), Sândominic (HG), Herman, Paszt. 453, 469, 539, 602, 701; 2) oaie cu lâna albă/bălaie - 1863: scaunul Mureș, Kriza Vadr.; 1893: scaunul Mureș, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Kriza Vadr.), 3) rasă de boi moldovenesti cu coarne fără vârf - 1861: județul Ciuc, Imecs Jakab, MNyszt VI 368, 1893: județul Ciuc, Szinnyei József (citează MNyszt VI 368); 4) în nume - 1863: Secuime (Bolán, nume de bou; Belán, nume de cal), Kriza Vadr.390-391; 1880: Ciucsângeorgiu (Bălan, nume de vite cornute), Feier József, Nyr IX 431; 1909: Belan, Ciucsângeorgiu, Nyr XXXVIII, 239; 1910: Toplița, Szlávics Ferenc, (Bolan), Ciuc, Nyr XXXIX, 235; 1914: Bălan, Ciucsângeorgiu, Paszt, 469; 1915: Secuime, Sândominic (HG) (nume de capră: Belán; nume de munte: Belánhavás), Szlávics Ferenc, Nyr XLIV 382-383; 5) în porecle: 1880: Chileni, scaunul Ciuc (HG), Ferenczi Alajos, Nyr IX, 525; MNRK.

- **bărbat** - **borbat** - 1) în sens de om zdravăn, voinic - 1753: Sângeorgiu de Mureș, EMSzT; 2) în sens de om istet, harnic, destoinic; 1838: Secuime, Buczy Emil, scaunul Chezdî, Szabo Elek, Tsz; 1893: Trei Scaune, Tsz; 1893: Secuime, Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Tsz); 3) în sens de om flecar, bun de gură, limbut - 1879: ținutul Baraolt, Benedek Elek, Nyr VIII 142; 1893: zona Baraoltului, MTSz; 4) în nume de persoane - 1590: Tălișoara, scaunul Odorhei (Borbat - nume de familie), D.J.C.A.N. II/1G. f.48; 1614: Cozmeni (HG), Tălișoara (HG) (în antroponime), Angvstia I. 100. 122; 1863: Secuime, Kriza Vadr.384; 1879: Borbáth, zona

Baraolt, Nyr VIII 142; MNRK.

- **barbântă** (= butoias pentru păstrat brânza) - **berbence/börbönce** - 1688: Cozmeni, scaunul Ciuc, EMSzT; 1838: zona Baraolt, Tsz; 1863: Secuime, Kriza Vadr.; 1893: zona Baraolt, Secuime, MTSz; 1894: Luncani, zona Arieșului, Végh Mariska, Nyr XXIII 577; 1912: Secuime, zona Baraolt, Damian 15; 1912: Secuime, zona Baraoltului, NyF 67, 15.

- **bătrână** - **batrina** (în sens de femeie bătrână) - 1903: Secuime, Ethn. XIV 146; 1905: Giurgeu (toponim: Betrina), Nyr XXXIV 259; MNRK.

- **bărnă** - **bornă** - 1907: Covasna-Voinești, județul Trei Scaune, Trencsény Károly, Nyr XXXVI 191.

- **bărneț** (= cingătoare colorantă a catrinței) - **bernyéc/bernyész** - 1869: pasul Ghimeș, Orban II, 85; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 90; MNRK.

- **bârsan** - 1) oier/cioban din Țara Bârsei - **berszán/bersány** - 1614: Păpăuți (CV) Barzan (în antroponime), Angvstia I 115; 1796: Olteni, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1799: Lemnia, scaunul Trei Scaune, EMSzT, 1801: Malnaș, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1824: Lazarea, scaunul Ciuc, EMSzT, 1869: Secuime, Orban II 23, 101, 141; 1903: Sândominic (HG), Szabó Dezso, Nyr XXXII 324; 1903: Sândominic (HG), NyF IX 26; 1908: Secuime, Nyr XXXVI 90; 1914: Sândominic, Herman, Paszt.147; 2) nume de animale: 1910: Păuleni-Ciuc, (Berszán. cal), Szlávics Ferenc, Nyr XXIX 234; 1915: Secuime (Burszdr - nume de câine), Szlávics Ferenc, Nyr XLIV 384; Bledy 24; MNRK.

- **beliță/băluță** (= mioară/oaie cu lâna albă) - **belice/bélicze/bölicze** - 1) cu sensul amintit - sec.XVIII: Secuime, Aranka, Szász Ferenc (comentariu), Nyr XXVIII 379; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 492; 1893: Secuime, Trei Scaune, MTSz; 1897: comitatul Ciuc, Péter János, Nyr XXVI, 331; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 260; 2) nume de oaie - 1915: Belice, Sândominic, Szlávics Ferenc, Nyr XLIV 383; MNRK.

- **berbec** - **berbecs/berbécs/börbecs/börbécs** - 1) berbec - 1583: Târgu Secuiesc, EMSzT; 1585: scaunul Odorhei, D.J.C.A.N., Scaunul Odorhei II/1 C f.7-8; 1597: scaunul Odorhei, EMSzT; 1604: Meresti (județul Harghita), EMSzT; 1607: scaunul Micloșoara, D.J.C.A.N., Scaunul Micloșoara II/1 f.17; 1607: Cernatu de Jos, Meresti, Lemnia, EMSzT; 1640: Scaunul Brădut, D.J.C.A.N., scaunul Brădut, II/2 f.3v.;

1645: Lăzarea, Ciuc, EMSzT; 1648: scaunul Micloșoara (berbecz hus - carne de berbec), D.J.C.A.N., Scaunul Micloșoara, II/4, f.99v.; 1660: Lăzăreni, scaunul Ciuc, EMSzT; 1663: scaunul Micloșoara, D.J.C.A.N., Scaunul Micloșoara II/2, f.429; 1669: Vărghiș, scaunul Brăduț, D.J.C.A.N., Scaunul Brăduț II/2, f.538; 1671: Budila, Trei Scaune, EMSzT; 1680: scaunul Micloșoara, D.J.C.A.N., Scaunul Micloșoara, II/2, f.508; 1693: scaunul Micloșoara, D.J.C.A.N., scaunul Micloșoara I/6, f.127; 1714: Plăieșii de Sus, EMSzT; 1726: Chilieni, CV, EMSzT, IX 53; 1763: Samsudu de Câmpie (azi Șincai, județul Mureș), EMSzT; 1794: Corunca (județul Mureș), EMSzT; 1796: Turia, EMSzT; 1838: Secuime, Kallay Ferencz, Tsz; 1863: Secuime, Kriza Vadr. 506; 1875: comitatul Odorhei, Felméri Lajos, Nyr IV 227; 1876: Secuime, Nyr V 175; 1879: Ozun (CV), Nyr VIII 429; 1880: județul Trei Scaune, Nyr IX 41; 1888: Târgu Secuiesc, Freckay János, Nyr XVII 479; 1893: județul Odorhei, Trei Scaune, Ozun, Secuime, Szinnyei József (confirmă orig.românească, citează Tsz, Nyr V 175, Nyr IV 41 și 227), Nyr XXII 168-169; 1893: Trei Scaune, ținutul scaunului Micloșoara, Secuime, MTsz; 1900: Sândominic (HG), Szabó Dezso, Nyr XXII 325; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV; 1905: județul Odorhei, MNGy VII 527; 1914: zona Cristuru Secuiesc și bazinul Nirajului, Paszt; 1914: Ciucul de Sus, Trei Scaune, scaunul Micloșoara, bazinul Nirajului, Secuime, Herman, Paszt. 496; 2) cojoc, un fel anume de piele pentru cojoc - 1885: Târgu Secuiesc, Nyr XIV 239; 3) călușel - 1887: Bătanii Mici, Nyr XXVI 47; 4) în cuvinte compuse: a) piele de berbec - *berbécsbör* - 1660: Lăzăreni, scaunul Ciuc, EMSzT; 1736: Trei Scaune, EMSzT; 1744: Dumitreni, scaunul Odorhei, EMSzT; 1745: Sâncraiu de Mureș, EMSzT; b) berbec - *cârlan* - *berbécskirlán* - 1782: Samsudu de Câmpie (azi Șincai, județul Mureș), EMSzT; 1801: Corunca, EMSzT; c) 1868: județul Odorhei (*berbécsfejű*), Orban I 28; 1875: județul Odorhei (*berbécs-hús*), Nyr IV 227; 1893: scaunul Arieș (*berbécs-hús* - carne de berbec), Jankó TAT 128; 1899: bazinul Nirajului, (*berbécsstokan* - tocană de berbec), Ethn. X 44; 1909: Secuime (*berbécszaru*), Malonyai II 262-263; 1914: Văcărești (HG) (*diszkebarbecs*), Herman, Paszt. 502; 5) om dur, brutal - 1875: comitatul Odorhei, Nyr IV 227; 6) specie de piele, cojoc - 1629: Secuime, SzO VI 102; 1885: Târgu Secuiesc, Ghimes, Nyr XXXIX; 7) porecle - 1897: Bătanii Mici, zona Baraolt, Benedek Elek, Nyr XXVI

47; 1908: Glodeni (județul Mureș). (*Berbécs*). Nyr XXXVII 382; MNRK.

- **benerică/biserică - beszerika** - 1728: Ozun, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1773: Voșlobeni, EMSzT; MNRK.

- **binete** (= a da binete, a saluta cu "Bună ziua" etc.) - **binec** (aici în sens de lovire a corpului uman) - 1903: Sândominic (HG), Szabó Dezso, Nyr XXXII 324.

- **blănaș** (= meșter "*de origine română*" care se ocupă cu transportul lemnului, "*toți, asemenea, secuizați*") - **blanás** - 1869: Secuime, Orban III 17; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 90 (cit. Orban); MNRK.

- **blană** (= scândură groasă) - **blána** - 1821: Trei Scaune, EMSzT; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 90; MNRK.

- **boci (a se) - bucsál/bucsálódik** - 1861: Trei Scaune, MNyszt VI 318; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr.; 1877: județul Ciuc, Nyr VI 471; 1875: Trei Scaune, Nyr IV 561; 1882: Secuime, MNGy III 364; 1889: Lutița, județul Odorhei, Kis Pál, Nyr XVIII 141; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 12; MNRK.

- **bodean - bogyán** 1) în sens de om brutal, moșic, bădăran - 1903: Sândominic (HG), NyF IX 27; 1903: idem (loc.), Szábo Dezso, Nyr XXXII 325; 2) nume de bou - 1863: Secuime, Kriza Vadr.390; 1880: Ciucsângeorgiu, Feier József, Nyr IX 431; 1914: Ciucsângeorgiu (HG), Herman, Paszt.; MNRK.

- **boier - boer** - 1) în sens de boier - 1590: scaunul Odorhei (cu referire la boierul Vlad Ceocea din Comana, Țara Făgărașului, EMSzT; 1614: Târcești, Catalina (HG), Cioc (MS), Galești (MS), Săcăreni (MS), Boer (în antropime), Angvstia I 107, 108, 111, 122; 1905: Eliseni (HG), MNGy VII 279; 1909: Secuime; 2) în cuvinte compuse - *boiéröves*, 1909: Malonyai II 262; MNRK.

- **borcan - borkan** - 1914: Secuime, Gombocz - Melich I 485, Bledy 26.

- **bordei - bordej/bordély/burdé/burděj**: 1) bordei - 1801: Tălmaș, Trei Scaune, EMSzT; 1820: Valea Seacă, Trei Scaune, EMSzT; 1838: Secuime (Cserey Elek), Tsz; 1869: comitatul Ciuc, Orban III, 77; 1876: Secuime, Bártha Károly, Nyr V 376, 515; 1893: Secuime, Kiss Mihály, Gorffy Iván, Ozun, județul Trei Scaune, Erdelyi Lajos, Covasna, județul Trei Scaune, Butyka Boldizsar, MTsz; 1900: Târgu Secuiesc, județul Trei Scaune, Vajna Károly, Nyr XXIX 431; 1905: Răcoșu de Jos, Nyr XXXIV, 103; 1912: Secuime, Trei Scaune, Damian I6; 1914: Răcoșu de Jos, Paszt; 2) bor-

deciul țiganilor, săpat în pamânt: 1903: Secuime, Kolumbán Samu, Ethn. XIV 385; 1915: Bătanii Mari, Nyr XLV 233; Bledy 26; MNRK.

- **bordită** (= resteu de jug) - **bordica** - sf.sec.XVIII: Secuime, Aranka János, comentariu Szász Ferenc, Nyr XXXVIII 379; 1816: Secuime, Vocabularium 97; 1838: Secuime, Tsz; 1875: Doboseni, județul Odorhei, Bartha Károly, Nyr IV 42; 1877: comitatul Ciuc, T. Nagy Imre, Nyr VI 471; 1882: Secuime, MNGy III 245; 1884: Tălișoara, județul Odorhei, zona Baraolt, Kolumbán Samu, Nyr XIII 578; 1893: Secuime, Doboseni și Tălișoara, județul Odorhei, județul Ciuc, MTsz; 1897: județul Ciuc, Péter János, Nyr XXIII 331.

- **borită** (= dans popular) - **borica** - 1873: Secuime, Orban VI 148; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 90 (citată Orban); MNRK.

- **bostan** - **bosztán/bosztá** - 1889: (în cuvânt compus bosztán-mag = samântă de bostan): județul Ciuc, Kis Pál, Nyr XVIII 239; 1893: județul Ciuc, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Nyr XVIII 239), Nyr XXII 171; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 81; MNRK.

- **botă** (= rudă de purtat apă) - **bóta** - 1875: Trei Scaune, Gaborfi Károly, Nyr IV 561; 1893: Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Nyr IV 561), Nyr XXII 207; 1893: Trei Scaune, MTsz; Bledy 27; MNRK.

- **botar** - **botár** - 1863: Secuime, Kriza Vadr. (nume de familie: Botár) 384; 1910: Ciuc, Nyr XXXIX 234; MNRK.

- **boț** (= cocoloș de brânză) - **bocuj** - 1906: Giurgeu, Nyr XXXIV 267; 1914: Ditrău, Kémenes Antal, Nyr XLIII 41; Bledy 25; MNRK.

- **bragă** - **bráha/braga** - 1) reziduu rămas după fabricarea berii - 1893: Secuime, (citată Kiss Mihály, Kriza), MTsz; 1901: Secuime, Asbóth Oszkár (care afirmă că mare parte din secuime folosește cuvântul brahă, după românii din Moldova, care spun brahă, nu bragă), Nyr XXX 295, 1914: Herman, Paszt. 394; 2) reziduu rămas după fabricarea țuicii - 1755: Ilienii, scaunul Trei Scaune (CV), EMSzT I 1074; 1893: Secuime (Kriza), MTsz; 1912: Secuime, Damian 17; Bledy 27; MNRK.

- **brândușă** - **brândușă/berendusa** - 1897: Bătanii Mici, zona Baraolt (în porecle: Berendusa, Benedek Elek), Nyr XXVI 47; MNRK.

- **brânză** - **brinza** - în nume de câine: 1915: Păulenii (Ciuc), Brenza, Szlávics Ferenc, Nyr XLIV 384; MNRK.

- **breaz** - **breáz** - în sens de animal breaz - 1914: Sândominic, Paszt. 539; MNRK.

- **brustur** - **brusztur** - în cuvinte compuse - brusztuj-lapi = frunze de brustur - 1893: Secuime, MTsz; 1893: Secuime, Kiss Mihály (Szinnyei József, confirmă orig. românească, citează pe Kiss Mihály), Nyr XXII 207; MNRK.

- **bucate** - **bukáta/bokata** - 1) în sens de hrană - 1808: Târgu Secuiesc, EMSzT; 1838: Trei Scaune (Kallay Ferenc), Tsz; 1842: Târgu Secuiesc; 1892: Trei Scaune, Szinnyei József, Nyr XXI 469; 1893: Mihai Viteazul, scaunul Arieș (CJ), Jankó TAT 283; 1893: Trei Scaune, MTsz; 1893: Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kiss Mihály), Nyr XXII 208; 1907: Ojdula, Trei Scaune, Horger Antal, Nyr XXXVI, 327; 2) în cuvinte compuse: fel-bukátáz - a pune bucate (în traistă) - 1838: Trei Scaune, Tsz; 1893: Trei Scaune, MTsz; Bledy 28; MNRK.

- **bucă** (= fesă) - **Buka** (poreclă) - 1908: județul Ciuc, Máthé Dénes, Nyr XXXVII 430.

- **bucălaie** - **bukélaja** - 1914: Trei Scaune, Herman Paszt.521; Bledy 29.

- **bucin** - **Bucsin** (toponim, vârf de munte) - 1894: [Miercurea Ciuc], vârf de munte de 1272 m spre Gurghiu și altul de 1141 m spre Toplița, Vitos, Csikmegyei, 22-40.

- **bucluc** - **bukluk** (în sens de necaz, încurcătură) - 1893: Giurgeu, MTsz; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 81; Bledy 29; MNRK.

- **bucuros** - **bucuros**z (în textul Vișlaimului) - 1876: scaunul Odorhei, Paal Gyula, Nyr V 186.

- **bujeniță** (= carne afumată de oaie sau de capră) - **buzsenyica/buzsonica/bozsonyca** - 1893: Secuime (citați Kriza, Györfy Iván, Szinnyei József), MTsz; 1893: Secuime, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kriza Vadr., pe Györfy Ivan); 1905: Secuime, Nyr XXXIV, 368; Bledy 31; MNRK.

- **bujor** - **Bizsor** (nume de vită cornută) - 1880: Ciucșângeorgiu, Feier József, Nyr IX 431.

- **buleandrá** - **bulándra** (haină, tundră de cerșetor) - 1893: Secuime, MTsz; 1893: Secuime (Szinnyei József, confirmă orig. românească, citează pe Kriza János), Nyr XXII 208; MNRK.

- **bun** (vezi: dacă sunt sacul bun fârtate).

- **burduf** - **burdó/burdu** - 1596: Siculeni, scaunul Ciuc, EMSzT; 1784: Cernatu de Jos, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1864: Trei Scaune, Vass József, NyK III 10; 1872: Secuime, Kriza [Janos], Nyr I 135; 1876: Secuime, NyK XII 97-98; 1878: Secuime, NyK

XIV 306; 1893: Secuime (cit. Kiss Mihály, Kriza - zicala: Jó a turó, csak kár, hogy rossz burduban von - Brânza-i bună, păcat că se află în burdof rău), MTsz; 1912: Secuime, Damian 17; 1914: Herman, Paszt. 528; Bledy 30; MNRK.

- **burlac - burlák** - 1900: județul Ciuc, Nyr XXIX 237; Bledy 30;

- **burtucă** 1) ghizdele confecționate dintr-un trunchi scobit, fântână/izvor cu budai) - **bur-tuka** - 1893: Secuime, MTsz; 2) copac cu coroana mare - 1873: Secuime, Kriza János, NyK X 327; 1875: Trei Scaune, Nyr IV 561; 1893: Secuime, Trei Scaune, MTsz; Bledy 30; MNRK.

- **butucos - burtukos** - 1) burduhos, aici în sens de frumos, rămuros 1838: Secuime, Tsz; 1861: Trei Scaune, MNyszt VI 318; 1915: Bătanii Mari, Nyr XLV 233; 1863: Secuime (în porecle), Kriza Vadr. 389; 1873: Secuime, Kriza János, NyK X 327; 1875: Trei Scaune, Gaborfi Károly, Nyr IV 561; 1893: Secuime, Trei Scaune, ținutul Baraoltului (citat Kiss Mihály, Györffy Iván), MTsz; 2) cu părul vâlvoi - 1873: Secuime, NyK X 327; 3) în poreclă - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 389; MNRK.

- **busuioac** (Ocimum basilicum) - **bisziok/bosziók** - 1813: Corunca, EMSzT; 1863: comit. Trei Scaune, Kriza Vadr. 492; 1876: Trei Scaune, Edelspecher Antal, NyK XII 97; 1893: Secuime, MTsz; 1893: județele Odorhei și Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Kriza Vadr. și NyK XII 97), Nyr XXII 170; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82, 262; 1905: Sântana Nirajului, MNGy VII 290; 1909: Secuime, Malonyai II 176; MNRK.

- **bustiĥan** (= [om] cu cap mare) - **bustyhán** - 1905: zona Giurgeului, NyF XX 35; Bledy 30; MNRK.

- **butuc - butuk** - 1) butuc, buturugă, buștean, porțiune groasă de trunchi - 1893: Secuime (cit. Kiss Mihály), MTsz; 2) lemn folosit la confecționarea șepcilor și căciulitelor - 1881: Târgu Secuiesc, Nyr X 202; 1885: idem, Nyr XIV 289; 1893: Târgu Secuiesc, MTsz; 3) butuci pentru chinuire, obezi - 1863: scaunul Odorhei, Kriza Vadr. 493; 1875: comitatul Trei Scaune, Gáborfi Károly, Nyr IV 561; 1893: județele Odorhei și Trei Scaune, MTsz; 4) arest, temniță - 1881: Ciucsângeorgiu, comitatul Ciuc, Fejer György, Nyr X 330; 1893: Secuime, Ciuc-Sângeorgiu, Șumuleu, MTsz; 1893: Secuime, județul Odorhei și Trei Scaune, Târgu Secuiesc, Ciucsângeorgiu - județul Ciuc, Szinnyei József (confirmă orig. românească.

citează pe Kiss Mihály, Kriza Vadr., Péter János, Nyr IV 561, Nyr X 330, Nyr XIV 239, Nyr XV 472), Nyr XXII 209; 5) în derivate - 1915: Secuime (Butukáré - nume de pădurc), Szlavic Ferenc, Nyr XLIV 383; Bledy 30; MNRK.

- **buzată** (= cu buze groase întoarse) - **buzata** - 1893: comitatul Trei Scaune, MTsz; 1893: Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. rom., citează pe Czinege J.); MNRK.

- **buzgan/guzgan** (= șobolan) - **buzgany** - 1875: Giurgeu, Mezey Miksa, Nyr IV 282; MNRK.

- **calabalăc - kalabala/kalabálé** - 1893: Secuime, Ozun, județul Trei Scaune, MTsz; 1894: Secuime, Ozun, județul Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Györffy Iván, pe Kiss Mihály și pe Erdélyi Lajos), Nyr XXIII 100; Bledy 52; MNRK.

- **camătă - kámata** - 1893: Teliu, Trei Scaune, MTsz; 1894: Teliu, Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Erdélyi Lajos), Nyr XXIII 101; Bledy 53; MNRK.

- **cană - kana**: 1878: Ciuc, Nyr VII 236, 427; MNRK.

- **capră - kápura/capra** - 1625: scaunul Odorhei, EMSzT VI 136; 1649: scaunul Micloșoara, D.J.C.A.N., Scaunul Micloșoara, II 4; 1656: scaunul Micloșoara, D.J.C.A.N. Scaunul Micloșoara II/4 f.374; 1763: Sântionlunca (CV), EMSzT VI 137; 1765: Nazna (MS), EMSzT VI 137.

- **carte** (= în sens de scrisoare) - **kártyalevel** - 1900: Ighiu - județul Odorhei, Ferencz Miklos, Nyr XXIX 190.

- **caș - kászu-turo** (= caș-brânză) - 1861: Trei Scaune, Lőrincz Károly, MNyszt 334; 1894: Secuime, Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Csaplár Benedek, Györffy Iván, MNyszt VI 334, Nyr V 377 etc.).

- **cașcaval - kaskavál** - 1874: județele Trei Scaune și Odorhei, Nyr III 327; 1876: idem (loc.), NyK XII 102; 1893: Ozun, județele Trei Scaune și Odorhei, (citează pe Baczo Mózes și pe Erdélyi Lajos), MTsz și Kozma 300; 1894: județele Odorhei și Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească), Nyr XXIII 102; 1897: județele Trei Scaune și Odorhei, NyK XXII 390; 1905: idem (loc.), Gombocz Zoltán, MNy 165; 1912: idem (loc.), MNy VIII 420; 1914: idem (loc.), Herman, Paszt. 531; 1915: idem (loc.), MNy XI 69; Bledy 54; MNRK.

- **catrință - katinca/katinca/karinca/kar-
incsa/kirina/kerenca** - 1) catrință - 1612: Trei
Scaune, EMSzT; 1668: Sânsimion. scaunul
Ciuc, EMSzT; 1697: scaunul Brăduț
(katrinca), D.J.C.A.N., Scaunul Brăduț II/6,
f.242; 1720: Valca Crișului, scaunul Trei
Scaune, EMSzT; 1762: Olteni, scaunul Trei
Scaune, EMSzT; 1816: Secuime, Vocabularium
98; 1838: Ghidfalău, scaunul Trei Scaune,
EMSzT; 1838: Secuime, Tsz; 1850: Ozun,
scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1864: comitatul
Trei Scaune, Vass Jozsef, NyK III 5; 1875:
Secuime, (în forma defectuoasă kasinca), Nyr
IV 183; 1878: Crăciunești, scaunul Mureș și
Ozun, scaunul Trei Scaune, Nyr VII 191,
Temesvári Istvan, 429; 1879: Secuime, Incze
Göngy, Nyr VIII 515; 1882: Secuime, MNGy
III 21; 1885: Secuime, Nyr XIV 47; 1889: Trei
Scaune, Angheluș, Pădureni și Ghidfalău,
Köver Sándor, Nyr XVIII 573; 1893: Secuime,
Crăciunești - scaunul Mureș, Mădăraș - județul
Ciuc, Racul; județul Trei Scaune, Angheluș,
Pădureni, Covasna, Ghidfalău, Ozun - județul
Trei Scaune (citați Györffy Iván, Kiss Mihaly,
Doboș András, Erdélyi Lajos, Butyka
Boldizsár), MTsz; 1902: Valca (MS) (bazinul
Nirajului), Ethn. XIII 274; 1905: Secuime,
Teleky István (comentariu), MNy I 364; 1912:
Secuime, comitatele Ciuc, Trei Scaune și
Crăciunești (județul Mureș), Damian 27; 1916:
Bățanii Mari (CV), Konsza Samu, Nyr XLV
235; 2) sort - 1879: Secuime, Nyr VIII 515;
1885: Secuime, Nyr XIV 47; 1889: zona Sepsi
de Jos, Nyr XVIII 573; 1891: Mădăraș, județul
Ciuc, Hidró J.Bonifác, Nyr XX 47; 1893: Trei
Scaune, Ciucul de Sus, zona Sepsi de Jos,
Orbai, Secuime, scaunul Micloșoara, MTsz;
1916: scaunul Micloșoara, Nyr XLV 235;
MNRK.

- **căciulă - kacsula** - 1) căciulă - 1863: comi-
tatul Odorhei, Kriza Vadr. 504; 1893: Secuime
(citați Kriza și Györffy Iván), MTsz; 1894:
scaunul Odorhei, Szinnyei Jozsef (confirmă
orig. românească, citează Kriza Vadr. și pe
Györffy Iván), Nyr XXIII 9; 2) capra cu lână
pestrită - 1903: Sândominic (HG), Szabó
Dezso, Nyr XXXII 327; 3) nume de capră:
1915: Sândominic, Szlávics Ferenc, Kacsula. Nyr
XLIV 383; Bledy 52; MNRK.

- **călțun - kálcon** - cizmă cu carâmb scurt -
1897: Secuime, Nyr XXVI 377; 2) bocanc cu
carâmb scurt - 1873: Secuime, Orbán VI 141;
1908: Secuime, Nyr XXXVII 91 (citată Orban):
MNRK.

- **călugăr - kaluger** - 1) călugăr - 1779:

Joseni, scaunul Ciuc, EMSzT; 2) în toponimie -
1835: Budila, Trei Scaune, EMSzT; 3) în
cuvinte compuse: stareț/cgumen - kaluger - gár-
gyán - 1779: Joseni, scaunul Ciuc, EMSzT.

- **căpiță - kapica/kaptyica** - 1893: Secuime
(citată Györffy Iván), MTsz; Bledy 53; MNRK.

- **căruntă - Kerunta** (hidronim) - 1894:
[Miercurea Ciuc] pârâu la granița Ciucului cu
Moldova, Vitos, Csikmegyei, 89.

- **căruță - karuc/karuca/keruca** - 1) căruță:
1614: Ernei, scaunul Mureș, EMSzT; 1838:
Secuime, Szabo Elek, Ferenczi János, Tsz;
1885: comitatul Odorhei, Ozun - comitatul Trei
Scaune, Nyr XIV 47; 1893: Secuime, județul
Odorhei, Ozun - județul Trei Scaune (citați
Baczó Mózes și Erdélyi Lajos), MTsz; 1894:
Secuime, Szinnyei József (confirmă orig.
românească), Nyr XXIII 102; 2) oaie sau vacă
cu coarne îndoită în jos - 1897: Ciuc, Péter
János, Nyr XXVI 428; MNRK.

- **catran - kátrány/kétrán/kétrány** - 1) catran
- 1893: Secuime, MTsz; 1894: Secuime,
Szinnyei József (confirmă orig. românească,
citează pe Kiss Mihaly), Nyr XXIII 103; 2)
blestem - 1903: Sândominic (HG), Szabó
Dezso, Nyr XXXII 327; 1903: idem (loc.), NyF
IX 29; Bledy 55; MNRK; 3) în nume de câine:
1863: Secuime (Ketrán), Kriza Vadr. 391.

- **cățel - kecel** - 1838: Secuime (Ferenczi
János), Tsz; 1863: județul Trei Scaune, Kriza
Vadr.; 1870: Secuime, NyK VIII 161; 1873:
idem (loc.), NyK X 120; 1876: idem (loc.), NyK
XII 103; 1893: Secuime (citată Györffy Iván),
MTsz; 1894: Secuime, Szinnyei József (confir-
mă orig. românească, citează Tsz și pe Györffy
Iván), Nyr XXIII 103; Bledy 55; MNRK.

- **cățelus - kecelus** - în sens de briceag cu
mâner de lemn: 1893: Trei Scaune (citată Dézsi
Mihály), MTsz; 1912: Trei Scaune, Damian
(citează MTsz) 27; MNRK.

- **căuș - kausa** - 1916: Bățanii Mari (CV),
Konsza Samu, Nyr XLV 235.

- **cârjă - kirzsa - gerzsa** - 1863: comitatele
Odorhei și Trei Scaune, Kriza Vadr.; 1893:
idem (loc.), MTsz; 1894: Trei Scaune, Szinnyei
József (confirmă orig. românească, citează
Kriza Vadr. 365), Nyr XXIII 153; MNRK.

- **cârlan - kirlán/kerlány/kérlán** - 1) cârlan -
1619: scaunul Brăduț (kurlanokat), D.J.C.A.N.,
Scaunul Brăduț, II/2, f.203; 1781: Corunca
(județul Mureș), EMSzT; 1782: Samsudu de
Câmpie, scaunul Mureș (azi Sineai, județul
Mureș), EMSzT; 1838: Secuime, Tsz; 1842:
Secuime, Kövály László; 1863: scaunele Mureș
și Trei Scaune, Kriza, Vadr. 505; 1893: Secuime,

scaunele Mureș și Trei Scaune, MTsz; 1894: Secuime, scaunul Mureș, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează MTsz, pe Kövály László și Kriza Vadr.), Nyr XXIII 104; 1914: bazinul Nirajului, Herman, Pászt. 510; 2) în cuvinte compuse: kirlán - berbecs/herbecskirlan - 1772: Samsudu de Câmpie (azi Șincai, județul Mureș), EMSzT; 1794: Corunca (județul Mureș), EMSzT; 1801: Corunca (județul Mureș), EMSzT; 3) piele de cârlan - kirlán-bör - 1772: Corunca (județul Mureș), EMSzT; 4) lână de cârlan - kirlángyapjú - 1797: Nazna (județul Mureș), EMSzT; 5) mioară de un an - kirlán-nöstény - 1778: Poienita (județul Mureș), EMSzT; MNRK.

- **cârnat - kényász** (în sens de om slab, bolnăvicios) - 1911: Baraolt, Nyr XL 95; MNRK.

- **cârțiță - kertica/kertice** - 1893: Ozun - județul Trei Scaune, MTsz; 1894: Ozun - județul Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Erdélyi Lajos), Nyr XXIII 103; Bledy 55; MNRK.

- **ce** (vezi: ce mai; dară tu ce mai;).

- **ce mai** (= în sens depreciativ: slab, neîndemânatic, mălăiet) - **csemáj** - 1893: Covasna, comitatul Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Butyka Boldizsár), Nyr XXII 249; 1893: Covasna, județul Trei Scaune, Butyka Boldizsár, Ozun, comitatul Trei Scaune, Erdélyi Lajos, MTsz; 1897: județul Ciuc, Péter János, Nyr XXVI 331; 1900: Cristuru Secuiesc și ținut, Gyulay Ferenc, Nyr XXIX 432; MNRK.

- **ceafă - csafa** - 1) partea de sus a spinării berbecului - 1903: Sândominic, Szabó Dezso, Nyr XXXII 325; 1903: Sândominic, NyF IX 27; 1914: Sândominic, Herman, Pászt. 500; 2) palmă (dată peste ceafa cuiva) - 1880: Trei Scaune, Nyr IX 41; Bledy 35; MNRK.

- **ceapsă - csápsza** - 1838: Secuime, Tsz 65a; 1893: Secuime, MTsz; 1893: Secuime, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Tsz 65a), Nyr XXII 249; MNRK.

- **ceată - csata** - 1861: Trei Scaune (csatás = ceatas, paznic de noapte la cireadă), Lörincz Károly, MNyszt VI 319; 1863: Secuime (csata = același sens), jude. Odorhei, ținutul Ilmeșodului, inclusiv în poreclă: Csata, Kriza Vadr. 493, citat pentru județul Trei Scaune și Szotyor Gyórfy; 1865: Secuime, NyK IV 137; 1879: idem (loc. și sens), Nyr VIII 462; 1882: Secuime, MNGy III 14; 1893: Secuime (inclusiv în derivate: csatás = paznic de cireadă; inclusiv în cuvânt compus: ökör-csata = ceată/cireadă de boi), MTsz; 1914: Secuime, Herman, Pászt.

301, 395; MNRK.

- **ce-m zici - cenzics** (în textul Viñflaimului) - 1876: scaunul Odorhei. Paal Gyula. Nyr V 186.

- **cercel - csercse/csercselye/csörce** - 1) cercel: 1624: scaunul Odorhei, D.J.C.A.N. Scaunul Odorhei, Judecătorești. II/9, f.29; 1800: Brețcu, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1861: comitatul Ciuc, Imecs Jakab, MNyszt VI 369; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 494; 1864: Trei Scaune, Vass József, NyK III 10; 1875: Doboșeni, comitatul Odorhei, Bartha Károly, Nyr IV 42; 1893: Secuime, județele Odorhei, Trei Scaune, Ciuc, Doboșeni (HG). Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Gyórfy Iván, Kriza Vadr., Nyr IV 42, NyK III 10; MNyszt VI 369), Nyr XXII 249; 2) pielea ce atârna sub bărbia animalelor domestice mai mici (oi, capre, porci) - 1861: județul Ciuc, MNy VI 369; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 494; 1893: Secuime, Trei Scaune, MTsz; 1896: Secuime, Fejér József, Nyr XXV 45; 1914: Secuime, Herman, Pászt. 544; 3) sfârcul țatei (la scroafă): 1914: Ciuc, Herman, Pászt. 544; 4) supranume/poreclă - 1897: Bătani Mici (Csercsés), Benedek Elek, Nyr XXVI 47; Bledy 35; MNRK.

- **cere - csere** (în textul Viñflaimului) - 1876: comitatul Odorhei, Paal Gyula. Nyr V 187.

- **cergă** (= pătură de lână, țol) - **cserge/csörge/serge** - 1604: Zetea, scaunul Odorhei, EMSzT; 1608: Cozmeni, scaunul Ciuc, EMSzT; 1755 - Curteni, scaunul Mureș, EMSzT; 1760: Olteni, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1760: Dumitrești, scaunul Odorhei, EMSzT; 1760: Sântimbru, scaunul Ciuc, EMSzT; 1787: Târgu Mureș, EMSzT; 1810: Răcoșu de Sus, scaunul Odorhei, EMSzT; 1810: Târgu Mureș, EMSzT; 1820: Târgu Mureș, EMSzT; 1838: Glodeni, scaunul Mureș, EMSzT; 1838: Secuime, scaunul Ciuc, Tsz; 1842: Secuime, Kövály László; 1861: Trei Scaune, Lörincz Károly, MNyszt VI 358; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr.; 1869: Secuime, Orban III. 150; 1873: Secuime, Orban VI 279; 1875: Secuime, Bartha Károly, Nyr V 376; 1878: plasa Orbai, județul Trei Scaune, Zajzan Denes, Nyr VII 283; 1880: Secuime, Nyr IX 426; 1882: Secuime, MNGy III 85; 1886: județul Odorhei, Szervácus Gábor, Nyr XV 239; 1888: județul Odorhei, Veres Ferenc, Nyr XVII 432; 1893: Secuime, județele Trei Scaune, Odorhei, Ciuc, Ciuc-Giurgeu, plasa Orbai (județul Trei Scaune), Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Tsz. MNyszt VI 358. Kriza Vadr., Kövály László 1842,

Arany-Giulai MNGy III 85, Nyr V 376, Nyr VII 883, Nyr IX 426, Nyr XV 239, Nyr XVII 432), Nyr XXII 250; Bledy 35; MNRK.

- **cetină** - **csétenye/csetina** - 1) cetină - 1893: Secuime (cit. T.Nagy Imre), MTsz; 1912: Ciuc, Trei Scaune, Damian 19; 2) teren acoperit cu pădure deasă de brazi - 1838: scaunul Trei Scaune, Tsz; 3) ciomag, bâta - 1910: scaunul Ciuc, MNyszt VI 363; MNRK.

- **cetiniș** - **csetenyés/csétinás** - (în sens de pădure tânără de fagi, lăstăriș, în care pot fi și tufe de alun, mestecăcăn etc.) - 1861: județul Ciuc, MNyszt VI 373; 1881: Ciucsângeorgiu, Fejér József, Nyr X 330; 1893: Secuime, (cit. T.Nagy Imre); MTsz; 1910: scaunul Ciuc, MNyszt VI 373; MNRK.

- **ceva, se spune ~** - **și spune cseva** - 1876: comitatul Odorhei (în textul Viflaimului), Nyr V 186.

- **Chet, că n-am** - **Keczkenám** (nume de câine) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 391;

- **chichiriță** (=căpușă - *Melophagus ovinus*) - 1893: județul Ciuc, MTsz; Bledy 56;

- **cicoare** - **cikkória** - 1893: Secuime (cit. Györffy Iván), MTsz; 1916: Bătanii Mari, Konsza Samu, Nyr XLV 234.

- **cimpoi** - **csampolya/csímpolya/csimpoja** - 1) cimpoi - 1838: Secuime, Tsz; 1873: Secuime, Kriza János, NyK X 327; 1893: Secuime (cit. Györffy Iván), Ozun, județul Trei Scaune (cit. Erdélyi Lajos), MTsz; 1893: Scaunul Odorhei, Secuime, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Györffy Iván, Kiss Mihály, Tsz, NyK X 327), Nyr XXII 294; 1896: Secuime. Ethn. VIII 189; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 81; 1914: Secuime, Herman, Pászt. 143; 2) fluier, tilincă - 1893: județul Odorhei (cit. Czimmermann János), MTsz; 1914: județul Odorhei, Herman, Pászt. 143; 3) tobă mică - 1873: Secuime, Kriza János, NyK X 327; MNRK.

- **cioban** - **csobán/csobány** - 1) cioban - 1632: scaunul Mureș, EMSzT; 1893: Ozun, județul Trei Scaune, MTsz; 1914: Trei Scaune, Ciuc, Giurgeu, Herman, Pászt. 150, 585; 2) în antroponime: 1627: Csoban, Eliseni, scaunul Odorhei, EMSzT; 3) în nume comune: blană (purată) de cioban - *csobanszörü* - 1695: Chiciș, scaunul Trei Scaune; 4) câine mare, ciobănesc - 1861: comitatul Ciuc, Imecs Jakab, MNyszt VI 370; 1863: comitatul Odorhei, Kriza Vadr. 494; 1893: județele Odorhei și Ciuc, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kriza Vadr. și MNyszt VI 370), Nyr XXII 295; 1893: județul Odorhei, MTsz; 5)

porecle: 1908: Csabán. comitatul Ciuc, Máthe Dénes, Nyr XXXVII 430; 6) nume de câine: 1863: Secuime (Csobán), Kriza Vadr.391; 1900: Trei Scaune, Ciuc, Nyr XXXIX 235-236; 1910: Pauleni-Ciuc, Toplița, Crișeni, Micloșoara, Szlávik Ferenc, Nyr XXXIX 235-236; 1914: Trei Scaune, Herman, Pászt. 603; 1915: Ciuc, Nyr XLIV 384; 7) în toponime - 1915: Păuleni (zona Ciuc) (HG), Szlávik Ferenc, (Csobányos = Ciobanis), Nyr XLIV 383; Bledy 36; MNRK.

- **ciocni** - **csoknyál** (obiecte sau ouă roșii la Paști) - 1893: județul Odorhei. MTsz; (în cuvânt compus: *össze-csoknyál*) - 1893: județul Odorhei, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kiss Mihály), Nyr XXII 295, MNRK.

- **ciontorog/sontorog** (= om schilod, infirm, paralizat) - **csontorag/ csöntörge/ sontorog** - 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr.494; 1893: Trei Scaune, Secuime, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kriza Vadr.), Nyr XXII 296; 1893: Trei Scaune, Secuime, (cit. Kiss Mihály și Kriza János), MTsz; MNRK.

- **ciordi** - **csurdál/csurgyál/csurgyál** - 1861: Trei Scaune, MNyszt VI 320; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr.; 1893: Trei Scaune, Secuime, MTsz; 1908: Secuime (în cuvânt compus: *elsurgyál*), MNy IV 286; MNRK.

- **ciumă** - **csuma/csoma** - 1) ciumă - cca 1567: (cuvânt compus - toponim): Chomaffalwa - localitatea Ciumani, HG), Székely okl. II 221, cf. Coriolan Suciu I 153; 1838: Secuime, Tsz; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr.494; 1870: Secuime, Orban IV 215; 1893: Secuime (cit. și Györffy Iván), MTsz; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 90 (cit. Orban), 1912: Secuime, Damian (cit. Kriza) 19; 2) difterie - 1897: Bătanii Mici, Balasza József, Nyr XXVI 419; 3) sperietoare: 1893: Secuime, MTsz; 4) înfricoșare: 1863: ținutul Cristurului Secuiesc, județul Odorhei, Kriza Vadr. 336; 1875: Secuime, Nyr IV 88; 1893: Secuime, comitatul Odorhei, ținutul Cristuru Secuiesc; 5) nume de familie - 1863: Secuime (Csoma, Csuma), Kriza Vadr.384; MNRK.

- **ciună** (= oresniță) (*Lathyrus tuberosus*) - **csunya** - 1768: Căpeni, scaunul Trei Scaune (CV) (în toponim), EMSzT II 226; 1823: Abuș (MS), (în toponim), EMSzT II 226; 1863: Secuime (Csunya, nume de câine), Kriza Vadr. 391; 1873: Secuime, NyK X 328; 1893: idem (loc), (cit. Kiss Mihály), MTsz; 1907: Secuime, NyK XXXVIII 32; Bledy 38; MNRK.

- **ciuneasă** - **Csunnyásza** (toponim) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 392.

- **ciupercă - csuporka** - 1838: Secuime, Tsz 73 a; 1861: județul Trei Scaune, MNyszt VI 358; 1893: Secuime, MTsz 326; Bledy 38; MNRK.

- **clacă** - (= muncă colectivă benevolă a unora în folosul altora, însoțită de o mică petrecere; rentă sau robotă feudală reprezentând obligația țăranului iobag de a munci gratuit pentru stăpânul de moșie) - **káláka** - 1) clacă (la tors, secerat, adunat fânul, transportat grâncle, lemnele, gunoiul etc.) - 1754: Gornești, scaunul Mureș EMSzT; 1774: Bicfalău, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1785: Covasna, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1795: Ojdula, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1815: Cernatu de Jos, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1817: Aita Seacă, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1838: Secuime, Tsz; 1863: Secuime, Kriza Vadr. 51; 1868: zona Homorodului, Orbán I 184; 1873: Zetea, comitatul Odorhei, Kriza J. (în basm), Nyr II 89; 1875: comitatul Odorhei, Nyr IV 33; 1876: idem (loc.), Nyr V 517; 1882: idem (loc.), Nyr XI 40; 1883: comitatul Ciuc, Nyr XII 235; 1891: Mădăraș, județul Ciuc, Gidro J. Bonifác, Nyr XX 47; 1893: Secuime, MTsz; 1895: zona (fostului scaun) Orbai, Ethn. VI 397; 1896: județul Ciuc, bazinul Nirajului, Ethn. VII 186, 388; 1899: bazinul Nirajului, Ethn. X 44 și urm.; 1902: bazinul Arieșului, NyF XXXVII 50; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 323; 2) masa oferită după clacă - 1775: Peselnea, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1813: Mărtineni, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1823: Zoltan, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 3) robotă: 1754: Gornești, scaunul Mureș, EMSzT; mijlocul secolului XVII: Lazarea, scaunul Ciuc, EMSzT; 1763: Zagon, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1767: Curteni, scaunul Mureș, EMSzT; 4) în atenționarea de incendiu: Vezi să nu faci clacă la cărat apa! - 1893: Secuime, MTsz; 5) bătaie, scandal, ceartă zgomotoasă: 1838: Tsz; 1875: comitatul Odorhei, Nyr IV 80; 1876: comitatul Ciuc, Nyr V 468; 1893: Secuime, MTsz; 1893: idem (loc.), MTsz; 6) în cuvinte derivate și compuse: a) kalákás = clăcaș - 1899: bazinul Nirajului, Ethn. X 44; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 322; 1906: Trei Scaune, dr. Réthei Prikkel Marián, MNy II 13; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 94; b) kalákáz - a clăcași, a face clacă - 1893: Secuime, MTsz; c) aratókaláka - clacă de secerat - 1863: Kriza Vadr 542; 1891: Mădăraș - județul Ciuc, Gidro J. Bonifác, Nyr XX 47; 1893: Secuime (cit. Gyorffy Iván), MTsz; 1896: bazinul Nirajului, Ethn. VII 1864; 1914: Secuime, Herman, Pászt. 72; d) báránylopo-kalaka - clacă de primit

cadou o oaie sau un miel. când vrea cineva să-și prăscască oi - 1891: Mădăraș-Ciuc Gidro J. Bonifác, Nyr XX 47; 1893: idem (loc. și sursa), MTsz; e) bontókalaka - clacă de "desfăcat" porumb - 1900: Ighiu (HG), Ferencz Miklos, Nyr XXIX 190; f) dalos kalaka - clacă cu cântece - 1899: bazinul Arieșului, Ethn. X 45; g) derlopo kalaka - 1893: Secuime, (cit. Gyorffy Iván), MTsz; h) fahordókaláka (clacă de cărat lemne) - 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 323; i) fahozo kalaka - clacă de adus lemne - 1893: Secuime (cit. Gyorffy Iván), MTsz; j) ganyezó kalaka - clacă de gunoier - 1891: Mădăraș, județul Ciuc, Gidro J. Bonifác, Nyr XX 47; 1893: idem (loc. și sursă), MTsz; k) kaszáló kalaka - clacă de cosit - 1896: bazinul Nirajului, MTsz; l) szénagyűto kaláka - clacă de adunat fân - 1893: Secuime (cit. Gyorffy Iván), MTsz; m) szőszlopó kaláka - clacă de melițat - 1896: Ciuc, bazinul Arieșului, Ethn. VII 388, 487; n) takaro-kalaka - clacă de acoperit fân - 1891: Mădăraș, județul Ciuc, Gidro J. Bonifác, Nyr XX 47; 1893: idem (loc. și sursa), MTsz; 1893: idem (loc. și sursa), MTsz; o) tapogato kalaka - 1891: Mădăraș, județul Ciuc, Gidro J. Bonifác, Nyr XX 47; p) tancos kalaka - clacă cu dans - 1899: bazinul Nirajului, Ethn. X 44; q) tapasztó kalak - clacă de lipit/muruit - 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV, 323; r) tisztító kaláka - clacă de curățat - 1900: Ighiu (HG), Nyr XXIX 190; s) törőkhizáhónto kaláka - clacă de sfărmat porumbul - 1896: Ciuc, bazinul Arieșului, Ethn. VII 388, 487; t) vizhordó kaláka - clacă de cărat apă (simbolic, ca amenințare de incendiu) - 1893: Secuime, MTsz; 7) în zicale: kaláka haragszik - în sens de a ajuta, din prietenie, pe cineva să se certe cu al treilea care lui nu i-a făcut nimic; MNRK.

- **clăcaș - kalakos/kalokózo** - 1750: Turia de Jos, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1826: Racoșu de Sus, scaunul Odorhei, EMSzT; 1905: Secuime, Nyr XXXIV; MNRK.

- **clăcăși - a ~ - kalákaz(ik)** - 1) a face clacă - 1754: Gornești, scaunul Mureș, EMSzT; 1838: Secuime, Tsz, 2) în sens de a face gălăgie - 1860: județul Ciuc, Nyr V 468; 1893: Secuime, județul Ciuc, MTsz.

- **clăcășie - kalákazás** - 1754: Glodeni, scaunul Mureș, EMSzT.

- **clătită - keletita/kalutyita** - 1893: Trei Scaune, MTsz; Bledy 55.

- **coacază - kokojzal/kukujza** - 1816: Secuime, Vocabularium. 99; 1838: Secuime Gyarmathi Samuel. Bucsí Emil, scaunul Ciuc. Kallay Ferenc. Tsz. 1863: Trei Scaune, Kriza

Vadr. 506; 1873: Secuime, NyK X 332; 1883: Secuime, Nyr XII 335; 1893: Ciuc, Trei Scaune, Secuime, ținutul Giurgeu (cit. Gyorffy Iván), MTsz; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 261; Bledy 57; MNRK.

- **coconi** - **kokojnátos** - (în sens de a se înfura/îngâmba) - 1905: județul Odorhei, Nyr XXXIV 220; Bledy 57.

- **coc/cocă** (= cozonac și ouă fierte înroșite, sfînțite la Paști în biserică) - **kókonya** - 1878: Ciuc, Nyr VII 331; 1893: Secuime, județul Ciuc, ținutul Giurgeului (cit. Gyorffy Iván), MTsz; 1896: idem (loc.), Ethn. VII 85; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 267; MNRK.

- **cocărtău** - 1) **kokirca** - 1895: Secuime, Nyr XXIV; 2) (= coraslă fiartă) - **kokirca** - 1905: Chepet (CV), Nyr XXXIV 105; Bledy 61; MNRK.

- **cocean** - **kocsán** - 1912: Secuime, județele Odorhei și Trei Scaune, Damian 27.

- **cocioarvă** - **kocsorba/kocsorva** - 1893: scaunul Mureș (cit. Szász Béla), MTsz; 1894: scaunul Mureș, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează pe Szász Béla), Nyr XXIII 200.; 1903: scaunul Mureș, NéprÉrt IV 214; Bledy 57.

- **cocoloș** - **Kokolós** (porecla) - 1908: județul Ciuc, Máthé Dénes, Nyr XXXVII 430.

- **cojoc** - **kozsok** - 1) **cojoc**, șubă de miel sau de oaie - 1619: Sânmartin, scaunul Ciuc, EMSzT; 1710: Pescenek, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1787: Târgu Mureș, EMSzT; 1816: Secuime, Vocabularium 99; 1821: Zălan, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1861: comitatul Ciuc, Imecs Jakab, MNyszt VI 373; 1876: Trei Scaune, Gáborfi Károly, Nyr V 37; 1879: Ozun, comitatul Trei Scaune, Nyr VIII 376; 1885: Târgu Secuiesc, Nyr XIV 239 (kosok); 1893: comitatul Odorhei, plasa Homorod, Aita Medie, scaunul Trei Scaune, MTsz; 1894: Secuime, județele Ciuc, Trei Scaune, Odorhei, ținutul Homorodului, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează Tsz, pe Erdélyi J., Kriza János, Király Pál, Baczó Mózes, MNyszt VI 373, Nyr V 37), Nyr XXIII 250; 1897: Trei Scaune, Nyr XXVI 376; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 264; 2) **gubă** - 1838: scaunul Trei Scaune (Gyarmathi Samuel); 3) în cuvinte compuse: **cojoc din piele de lup** - **farfashörkosokjât**: 1772: Haghigh, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 4) **manton de blană**: 1896: Secuime, Nyr VI 472; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82; 5) **caciula**: 1893: Ciuc, MTsz; MNRK.

- **cojoci** - (- a bate) - **kokzsokai**, si în cuvinte compuse: **elkoksokolni** - 1861: comita-

tul Ciuc, Imecs Jakab, MNyszt 373; 1876: Trei Scaune, Gáborfi Károly, Nyr V 37.

- **colac** - **kalák** (în sens de recompensă în bani dată cu anticipație pentru readucerea/recuperarea unei vite furate) - 1863: județul Odorhei, Kriza Vadr. 504; 1893: județul Odorhei, MTsz; Bledy 52-53; MNRK.

- **coleză** - **koleza** - 1894: Budila, județul Trei Scaune, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează pe Erdélyi Lajos), Nyr XXIII 199.

- **colindă** - (= a merge din casă în casă de Crăciun cântând la gcamuri colinde religioase despre Nașterea Domnului) - **kolindál/kolingyal/koindal/kolendal/koringyál/ koringal** - 1) a colinda - 1893: județul Odorhei - ținutul Baraoltului, Secuime, Covasna, comitatul Trei Scaune (citiți Gyorffy Iván și Butyka Boldizsár), MTsz; 1912: Secuime, județele Odorhei și Trei Scaune, Damian 28; 2) a vagabonda, a hoinări - 1886: Tălișoara, comitatul Odorhei, ținutul Baraoltului, Kolumbán Sám, Nyr XV 575; MNRK.

- **comarnic** (= loc acoperit în strungă/coșarul unde se mulg oile) - **komárnyék** - 1894: Luncani, zona Arieșului, Végh Marinca, Nyr XXIII 577; 1903: Sândominic, Szabó Dezso, Nyr XXXII 326; 1905: Giurgeu (toponim: Komárnyék), Nyr XXXIV 259; Bledy 58; MNRK.

- **comanac** - **komonák/kumunak** - 1893: județul Odorhei (cit. Kiss Mihály), MTsz; 1894: județul Odorhei, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează pe Kiss Mihály), Nyr XXIII 201; Bledy 58.

- **contraș** (= paznic de sare) - **kontrás/kontorás** - 1861: Trei Scaune, Lörincz Károly, MNyszt 356; 1861: Trei Scaune, MNyszt VI 356; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 324; 1893: idem (loc.), MTsz; 1912: idem (loc.), Damian 28.

- **corbu** - **Kurbui** (nume de ciine) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 391.

- **cosor** - **kacor** - 1838: Secuime, Tsz; 1873: idem (loc.), Nyr II 470; 1893: Secuime, MTsz; 1912: Secuime, Damian 25.

- **coșar** (= țarc, ocol pentru închis oi, porcii de la ghindă etc.) - **kosar** - 1) 1592: scaunul Odorhei, EMSzT; 1599: scaunul Odorhei, EMSzT; 1600: scaunul Odorhei, EMSzT; 1604: Chedea, scaunul Odorhei, EMSzT; 1754: Joseni, scaunul Ciuc, EMSzT; 1754: Ditrău, scaunul Ciuc, EMSzT; 1759 și 1763: Zagon, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1775: Olteni, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1798: Chiehis,

scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1801: Trei Scaune, EMSzT; 1808: Zagon, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1811: Racoșu de Sus, scaunul Odorhei, EMSzT; 1812: Zagon, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1847: Zălan, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1861: Trei Scaune, Lörincz Károly, MNyszt VI 244; 1863: Secuime, Kriza Vadr.: 1893: Secuime, Ozun, scaunul Trei Scaune (citați Györffy Iván, Erdélyi Lajos, Márton Imre - pentru Dalnic, județul Trei Scaune), MTsz; 1905: Ciuc, Giurgeu, Nyr XXXIV 108. 266; 1914: Ciuc, Secuime, Herman, Pászt. 194. 511; 2) în cuvinte compuse - 1914: Secuime (fejokosár = strungă pentru muls), Herman, Pászt. 529; MNRK.

- **coșari** (= a instala coșarul/strunga cu oi pe un teren pentru a-l gunoi) - **kosaraz/ kosaroz/ megkosároz** - 1879: Secuime, Kozma 226; 1893: Ciuc, Trei Scaune, MTsz; MNRK.

- **coțcă** - **kotyka** - 1912: Secuime, Damian 28-29; Bledy 60.

- **coteț** - **kotyec/kotec/kottyesz/kottyeszt** - 1) coteț pentru porci - 1864: Trei Scaune, NyK III 12; 1889: Angheluș (CV), Ghidfalău (CV), Pădureni (CV), Köver Sándor, Nyr XVIII 573; 1893: Trei Scaune (citată și Erdélyi Lajos), MTsz; 1912: Trei Scaune, Damian 28; 1914: Secuime, Herman, Pászt. 195; 2) coteț pentru păsări - 1864: Trei Scaune, NyK III 12; 1889: Angheluș (CV), Ghidfalău (CV), Pădureni (CV), Nyr XVIII 573; 1914: Ciuc, Nyr XLIII 355; 3) poiată pentru viței - 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 266; 1914: Giurgeu, Ciuc, Lakatos János, Nyr XLIII 235; 4) colibă, bordei, șopron: 1864: Trei Scaune, NyK III 12; 1889: Angheluș (CV), Ghidfalău (CV), Pădureni (CV), Nyr XVIII 573; 5) burtă - 1909: Ciuc, Nyr XXXVII 430; MNRK.

- **cotingoi** - **kotingoj** (în sens de băiețas lenes) - 1900: Cristuru Secuiesc și ținut, Gyulai Ferenc, Nyr XXIX 432; Bledy 60; MNRK.

- **cotor** - **kator** - 1) ciot de coadă de mătură - 1863: Secuime, Kriza Vadr.; 1893: Secuime, MTsz; 2) cotor de pană - 1893: Secuime, MTsz; Bledy 54-55; MNRK.

- **Crăciun** - **Kresun** (supranume) - 1893: Mihai Viteazul (fostul scaun Aries), Jankó, TAT 283; MNRK.

- **Crezi mai fârtate** - **Kricz maj fortatim** - (în Viflaim) - 1888: Beclean, județul Odorhei, Paal Gyula, Nyr XVII 329.

- **crîntă** - **krinta/kilinta/kerenta** - 1838: Secuime, Tsz; 1861: județul Ciuc, MNyszt VI 373; 1893: județele Trei Scaune și Ciuc, scaunul Mureș (citează și pe Dobos András pentru

loc.Racul), MTsz; 1894: județele Mureș, Trei Scaune, Odorhei, Ciuc, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kiss Mihály, pe Görffy Iván și MNyszt VI 373), Nyr XXIII 104; 1914: scaunul Mureș, Livezeni-Ciuc, Văcărești (HG), Herman, Pászt. 532; 1916: Bătanii Mari (CV), Konsza Samu, Nyr XLV 235; Bledy 55; MNRK.

- **crucea** - **Kurucsa** (nume de pădure) - 1901: Lemnia (CV), Nyr XXX 446.

- **cuc** - **kuk** - 1) în sens de în sus - 1863: județul Odorhei, ținutul Cristurului Secuiesc, Kriza Vadr 447; 1880: Secuime, Nyr IX 236; 1893: idem (loc. și sursa), MTsz; MNRK; 2) în poreclă - **kukuj** (cuc) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 389.

- **cujbă** - **guzsba** - 1838: Secuime, scaunul Ciuc, Tsz; 1893: Secuime, MTsz; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82; 1914: Secuime, Herman, Pászt. 70; 1914 (în cuvânt compus: guzsba - **cujbă** de lemn), Livezi, Herman, Pászt. 71; 1914: Ditrau, Ciuc, Kémenes Antal, Nyr XLIII 41; Bledy 49; MNRK.

- **cumpănă** (= bârână de lemn așezată pe un stâlp înalt, având la capăt o greutate și la celalalt cârligul cu care se scoate apa din fântână) - **kompona** - 1) **cumpănă** - 1861: Trei Scaune, Lörincz Károly, MNyszt VI 356 și comitatul Ciuc, Imecs Jakab, idem p.373; 1887: Târgu Secuiesc, Nyr XVI 479; 1893: Secuime, Ciuc, Trei Scaune, MTsz; 1894: Secuime, județele Ciuc și Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kiss Mihály și pe Györffy Iván și MNyszt VI 356, 373), Nyr XXIII 201; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82; 1914: Odorhei, Silea Nirajului (MS), Herman, Pászt. 293, 532; 1915: Bătanii Mari, Konsza Samu, Nyr XLV 235; 2) în toponime - 1724: Kompona, Corunca, scaunul Mureș, EMSzT; 1753: Compana, Sâncraiu de Mureș, EMSzT; 3) cca 3/4 kg (din caș sau brânză) - 1879: Secuime, Kozma 225; 1905: Feliceni (HG), Nyr XXXIV 105; 1914: Sabed (MS), Silea Nirajului (MS), Feliceni (HG), Nyr XXXIV 105; 3) în derivate și cuvinte compuse - 1893: județul Ciuc (komponálódik - **cumpăni**), MTsz; 1910: județul Ciuc (idem), MNyszt VI 373; 1914: Văcărești (HG) (komponako - **piatră de cumpănă** / **kompona** tálja), Herman, Pászt. 532; Bledy 58; MNRK.

- **cupă** - **kupa** - 1816: Secuime, Vocabularium 99; 1838: idem (loc.), Tsz; 1873: idem (loc.), Köresz Kelemen, Nyr II 470; 1893: idem (loc.), MTsz; 1900: județul Odorhei, zona Homorodului, Vas Miklós, Nyr XXIX 287; MNRK.

- **cuptor - kuptór** - 1911: Secuime, NépÉrt XII 116; MNRK.

- **curmătură - Kurmaurapataka** (= Pârâu Curmăturii, nume de pârâu) - 1915: Secuime, Szlávik Ferenc, Nyr XLIV 383; MNRK.

- **curtean - kurtán** (în antroponime) - 1614: Călugăreni, scaunul Odorhei, Angvstia I 118; 1624: scaunul Odorhei, D.J.C.A.N. II/9, Scaunul Odorhei, Judecătorești, f.29; 1897: Crăciunel (HG). Dersi József (monografie manuscris, cf. Herman Antal), Nyr XXVI 334.

- **cuscră - kuskura** - 1) în sens de cuscră - 1863: județul Odorhei, Kriza; 1908: Hăghig (19), Araci, Ariușd, Nyr XXXVII 75; 2) în sens de iubit secret, amant - 1893: Ozun (CV), (cit. Erdélyi Lajos), MTsz; Bledy 61-62; MNRK.

- **custură - kuszura** (în sens de cuțit care nu taie, tăis - de cuțit - ruginit, briceag cu mâncr de lemn) - 1893: județul Odorhei (cit. Bágy Bencze Miklós), MTsz; 1912: județul Odorhei, Damian 29; Bledy 62; MNRK.

- **dacă de la mine - dake dela mine** (în textul ViŃlaimului) - 1876: scaunul Odorhei, Paal Gyula, Nyr V 186.

- **dacă-i dereptate - dakei dereptáte** (în textul ViŃlaimului) - 1876: scaunul Odorhei, Paal Gyula, Nyr V 186.

- **dacă sunt[este] sacul bun fârtate - daku szent szácu bun fertate** (în textul ViŃlaimului) - 1876: scaunul Odorhei, Paal Gyula, Nyr V 186.

- **dară - dáre** (în textul ViŃlaimului) - 1876: scaunul Odorhei, Paal Gyula, Nyr V 186.

- **dară tu ce mai - dare tu cse main** - 1888: Beclean, scaunul Odorhei, Paal Gyula, Nyr XVII 329.

- **de** (vezi: dacă de la mine).

- **dereptate** (vezi: dacă-i dereptate).

- **destul o cere - desztul o csere** (în textul ViŃlaimului) - 1876: scaunul Odorhei, Paal Gyula, Nyr V 187.

- **diac - diák** - 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 81; Bledy 39; MNRK.

- **dobândi - dobendál/debendál/dobondál** - 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 494; 1893: Trei Scaune, Ozun, MTsz; 1893: județele Trei Scaune, Ozun, județul Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Erdelyi Lajos și Kriza Vadr.); MNRK.

- **doi bani** (= în sens depreciativ, de mică valoare) - **Dojbán** (nume de câine) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 391.

- **doină - Dujnu** (nume de animal) - 1880: Ciucsângorgiu, Feier Jozsef, Nyr IX 431.

- **doină**, a ~ (= în sens depreciativ, a cânta

fals) - **dajnál** - 1893: Secuime, Trei Scaune (citati Kiss Mihály, Gyorffy Iván, Erdélyi Lajos), MTsz; 1912: Secuime, Trei Scaune, Damian 19, MNRK.

- **dop - dop** - 1) **dop** - 1876: Secuime, Edelsbacher Antal, NyK 12 p.100; 1893: Secuime (cit. Ferenczi János), MTsz; 2) orificiu mai mare, în formă de pătrat, în partea de sus a butoiului - 1907: Covasna-Voinești, județul Trei Scaune, Treczény Karoly, Nyr XXXVI 191; 3) în cuvânt compus: **bédopol** = îndopa - 1876: Secuime, NyK XII 100; 1893: idem (loc.), Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Tsz și pe Ferencz János), Nyr XXII 392; 1893: idem (loc.), MTsz; 1907: Covasna-Voinești, Nyr XXXVI 191; MNRK.

- **dor - Daru** - (în nume de boi) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 390.

- **dovleci - döblec** - 1861: Trei Scaune, Lörincz Károly, MNyszt VI 226, 322; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 494; (inclusiv în porecle: **Döblecz**, idem, p.369); 1893: Trei Scaune, județul Odorhei, Secuime (citați Dézsi Mihály, Csaplár Benedek, Györffy Iván, Andrassy Antal 1843, Erdélyi Lajos), MTsz; 1893: județele Odorhei și Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Dézsi Mihály), Nyr XXII 297; Bledy 39; MNRK.

- **Dracea** (de la drac) - **Dracsa** (toponim provenit - spunc legenda - de la un român pe nume Dracea, care ar fi fost spânzurat în acel loc, cf. Kriza János) - 1897: Soimusu Mic, județul Odorhei, Kriza János, Nyr XXVI 432.

- **draniță** (= șindrilă mai grosolan prelucrată) - **dranică/dáranca/daránicza/garanică/granică** - 1743: Valea Strâmbă, scaunul Ciuc, EMSzT; 1757: Mihăileni, scaunul Ciuc, EMSzT; 1757: Toplița-Ciuc, EMSzT; 1838: scaunul Ciuc, Tsz; 1863: Secuime, Kriza Vadr.500, 1873: Secuime, Korész Kelemen, Nyr II 426; 1893: Giurgeu, comitatul Ciuc, Secuime, MTsz; 1893: Secuime, județele Ciuc și Trei Scaune, Giurgeu, județul Ciuc, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kiss Mihály, Györffy Iván, Tsz, Kriza Vadr.), Nyr XXII 337; 1900: Secuime, NépÉrt I 104-5; 1905: Ditrău, Nyr XXXIV 266; 1907: Cristuru Secuiesc, dr.Szilády Zoltán, MNy III 330; 1909: Secuime, Malonyai II 104; Bledy 41; MNRK.

- **Drăgan** (= de la drag) - **Dregan** (nume de bou) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 390.

- **drugă** (= fus mare pe care se toarce fuiorul gros pentru urzeala de saci etc.) - **drugă** - 1842: Secuime, Kövary; 1863: comitatul

Odorhei. Kriza Vadr.496; 1880: scaunul Mures si Criseni (Harghita). Nyr IX 236; 1880: ținutul Odorheiului. Nyr IX 235-236; 1886: județul Odorhei. Szerváczius Gábor, Nyr XV 239; 1893: Covasna, comitatul Trei Scaune, MTsz; 1893: ținutul Odorheiului, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Király Pál). Nyr XXII 389; MNRK.

- **drumul** - **Durumoly** 1) în porecle - 1908: județul Ciuc. Máthé Dénes, Nyr XXXVII 430; 2) în nume de cai: 1863: Secuime (Drumo), Kriza Vadr.389.

- **druscă** (= prietenă a miresei) - **druska** - 1907: Secuime, dr.Szilády Zoltán, MNy III 329; MNRK.

- **dugheană** - **dugjána/dogány** - 1) dugheană, băcănie mică - 1838: Secuime, județul Ciuc, Tsz; 1893: idem (loc.), MTsz; 1893: Secuime, județul Ciuc, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Tsz), Nyr XXII 337; 2) măcelărie - 1900: Cristuru Secuiesc și ținut, Gyulai Ferenc, Nyr XXIX 432; 3) supranume (Degány) - 1908: Ciuc, Nyr XXXVII 430; Bledy 40; MNRK.

- **dulap** - **duláp/duláb** (în sens de plută mică) - 1863: scaunul Mureș, Kriza Vadr.496; 1869: pasul Tulgheș, Orban II 131; 1893: scaunul Mureș, MTsz; 1893: scaunul Mureș, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kriza Vadr.), Nyr XXII 992; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82; Bledy 41; MNRK.

- **dumicat** (= îmbucătură, cocoloș de aliment amestecat cu salivă) - **domika/ domikat/damika** - 1838: ținutul Baraolt, Tsz; 1861: județul Ciuc, Imecs Jakab, MNyszt VI 370; 1880: Chileni, scaunul Ciuc (HG), Ferenczy Alajos, Nyr IX 525; 1893: comitatul Odorhei, ținutul Baraolt, Secuime (citați Gyorffy Iván, Kiss Mihály), MTsz; 1905: Secuime, Gombocz Zoltán, MNy I 165; MNRK.

- **fasole** - **faszuj** (și derivatele: **faszujka/ faszujka/ faszulyka** etc.) - 1744 și 1774: Dumitreni, scaunul Odorhei, EMSzT IV 434; 1757 și 1791: Ercea, scaunul Mureș, EMSzT IV 434; 1760: Soimușu Mic, scaunul Odorhei, EMSzT IV 433; 1781: Sâmbriaș (MS), EMSzT IV 434; 1794: Fântânele (MS), EMSzT IV 435; 1797: Nazna, scaunul Mureș, EMSzT IV 433; 1813: Corunca, scaunul Mureș, EMSzT IV 433; 1838: Secuime, Tsz; 1861: Trei Scaune, Lörincz Károly, MNyszt V 214; 1863: Secuime, Kriza Vadr. 528; 1869: Secuime, Orban III 18; 1873: Secuime, Nyr II 426; 1875: Dăboseni, județul Odorhei, Nyr IV 93; 1876: Merești, județul

Odorhei, Nyr V 267; 1877: Trei Scaune, Nyr VI 473; 1880: Trei Scaune, ținutul Baraolt, Nyr IX 236, 431; 1886: județul Odorhei, Szerváczius Gábor, Nyr XV 239; 1889: Secuime, Angheluș, Pădureni, Ghidfalău, Köver Sándor, Nyr XVIII 527; 1893: județele Ciuc, Odorhei, Trei Scaune (citați Erdélyi Lajos, Kiss Mihály), MTsz; 1893: bazinul Arieșului, Jankó, TAT 128-130, 242, 268; 1894: Secuime, Nyr XXIII 334; 1898: Giurgeu, Gencsy István, Nyr XXVII 381-382; 1905: Sovata (MS), MNGy VII 71; 1905: Secuime, Nyr XXXIV 261; 1915: Sfântu Gheorghe (CV), Bodor Denes, MNy XI 333; MNRK.

- **fată** - **fáta** (exclusiv româncă) - 1779: Mureșeni (MS), EMSzT III 721; 1863: Secuime, Kriza(20) Vadr. 41,131; 1879: Sâncrăieni (HR), Nyr VIII 96; 1883: Ciucsângeorgiu (HG) - în strigături de dans. Nyr XIII 576, T.Nagy Imre, Nyr XII 432; 1884: Odorheiu Secuiesc, Veress Ferencz; 1898: Secuime (în strigături rimate), Györffy Iván, Nyr XXVII 42; 1912: Secuime, Damian 21 (citează Nyr XXVII 42); MNRK.

- **făgetel** - **Fageczel** (toponim) - 1894: [Miercurea Ciuc] deal la granița Ciucului cu Moldova, Vitos, Csikmegyei, 22-40.

- **fără gând** - **firágond/ firokont/ filogond/ firágont** (în special în expresia firokontra dolgozik - lucrez fără nici un gând) - 1838: Secuime, Tsz; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr.; 1893: Secuime, Trei Scaune, MTsz; 1893: Secuime, Trei Scaune, Ozun - județul Trei Scaune, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează Tsz, pe Kriza Vadr., Nyr IX 34 și pe Kiss Mihály și Erdelyi Lajos), Nyr XXII 438-439.

- **fărtat** (= prieten până la moarte, legat prin jurământ/frate de cruce) - **fertát** - 1764: Olteni, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1876: Secuime, Paal Gyula, Nyr V 186, 1897: județul Ciuc, Péter János, Nyr XXVI 332; 1909: Giurgeu, Gencsy István, Pál András (comentariu), Nyr XXXVIII 92; 1912: județul Odorhei, Damian (citează Nyr XXVI 332) 22; Bledy 44; MNRK.

- **fătărău** - **fataró/pataró** - 1) bărbat, cocos etc. hermafrodit - 1863: scaunul Mureș, Kriza (inclusiv în porecle: Tè Fatáro) Vadr. 389; 1872: Secuime, Nyr I 135; 1893: comitatul Odorhei, Secuime, scaunul Mureș, Szinnyei József (confirmă orig. românească, citează pe Kriza Vadr. și pe Kiss Mihály și Gyorffy Iván). Nyr XXII 438; 1893: Secuime, județul Odorhei, scaunul Mureș, MTsz; 1893: scaunul Arieș, Jankó, TAT

291; 1900: Târgu Secuiesc - județul Trei Scaune, Vajna Károly, Nyr XXIX 431; 2) neîndemănat, laș - 1872: Secuime, Kriza (János), Nyr I 135; 3) porecle - 1908: Glodeni (MS) (fataró), Nyr XXXVII 382; Bledy 43; MNRK.

- **fâțai** - **fircál** (în sens de a forfoti) - 1861: Trei Scaune, Lörincz Karoly, MNyszt VI 326; 1893: Secuime, Trei Scaune, MTsz; 1893: Secuime, Trei Scaune, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează MNyszt VI 326 și pe Kiss Mihály, Erdélyi Lajos și Györfy Iván), Nyr XXII 438; Bledy 44; MNRK.

- **ficior** - **ficsor/ficsur** - 1) **ficior**: 1597: scaunul Odorhei, EMSzT; D.J.C.A.N., scaunul Odorhei, II/2 G, f.66 (ola fichior - **ficior** român); 1614: Alungeni (HG) (**Ficzor**, în antroponime), Vetca (HG) (**Fichior**, în antroponime), Angvstia I 97; 1629: Doboșeni, scaunul Brăduț (**ficsor**), D.J.C.A.N., Scaunul Brăduț II/2, f.130-131; 1629: Biborțeni (**ficzor**, **ficzor olah**), scaunul Brăduț, idem, f.72; 1721: Betești, scaunul Odorhei, EMSzT; 1768: Pachia, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1782: Zagon, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1838: Secuime, Tsz 274 a; 1863: scaunul Mureș, ținutul Nirajului, Kriza Vadr.350; 1893: Secuime, MTsz; 1a) în sens de flăcău, flăcăiandru - 1893: Secuime, scanul Mureș, bazinul Nirajului, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează Tsz 274a, Kriza Vadr.), Nyr XXII 438; 1893: idem (loc.), MTsz; 1902: județul Ciuc, în partea Giurgeului, în special în Borsec, Ditrău, Lăzarea și Remetea (în ghicitoare: Égylábu ficsur ezér johort öröz. Má. - **Ficior** cu un picior, păzește o mie de oi. Mac, Molnár Antónia, Nyr XXXI 532; 2) în antroponime: 1614: **Fichior**, Vetca, scaunul Odorhei, EMSzT; 1614: **Ficzor**: Alungeni, scaunul Trei Scaune, EMSzT; 1754: **Fitsor**, Turia de Jos, scaunul Trei Scaune; 3) în toponime - 1616: **Ficzor**, Sâncraiu de Mureș, EMSzT; 4) nume de câine: 1910: Tușnad Ciuc, Szlávik Ferenc, Nyr XXXIX 235; MNRK.

- **ficiorule** - **ficsorule** (în textul Viflaimului) - 1876: scaunul Odorhei, Paal Gyula, Nyr V 187.

- **floare** - 1) în prenume: **Flóra**, **Flóriș**, **Florika** - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 387; 2) nume de cal - **Flóre** - 1910: Toplița-Ciuc, Szlávik Ferenc, Nyr XXXIX 235; 1915: Secuime (Flori, nume de vită), Szlávik Ferenc, Nyr XLIV 383.

- **fluier** - **furulya/furuglya/furolyu** - 1644: Târgu Mureș, EMSzT; 1838: Trei Scaune, Tsz; 1869: Secuime, Orbán II 155; 1872: județul Odorhei, MNCy I 151; 1893: Trei Scaune,

MTsz; MNRK.

- **fluiera** - **furulyázik** - 1882: județul Odorhei, MNGy III 279; 1911: idem (loc.), Malonyai III 235; MNRK.

- **fluieraș** - **furulyás** - în antroponime: 1745: Frujas, Betești, scaunul Odorhei, EMSzT; 1869: Secuime, Orban II 155; 1897: Ciuc, Ethn. VII 396; MNRK.

- **foță** - (= țesătură dreptunghiulară bogat ornamentată purtată de femei/fete peste fuste) - **fota**: 1869: Toplița, Orban II 135; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 91 (citată Orban); MNRK.

- **frânturile** - **Frinturile** (hidronim) - 1894: [Miercurea Ciuc] pârâu la granița Ciucului cu Moldova, Vitos, Csikmegyei 22-40.

- **fugit** - **fuzsitus/fozsitus** - (în sens de zvăpăiat, superficial, mândros, cretin) - 1904: Țufalău (HG), Szeremley Császár Loránd, Nyr XXXI-II, 515; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82; 1915: Sfântu Gheorghe (CV), Bodor Denes, MNy XI 332; MNRK.

- **furdă** (= deșeuri de piele de calitate superioară) - **furdáj** - 1) rămășiță de tutun, cocean de tutun - 1838: Secuime, Tsz; 1893: Secuime, Ozun - județul Trei Scaune (citați Györfy Iván și Erdély Lajos), Tsz; 1896: Secuime, Fejér József, Nyr XXV 46; 1897: județul Odorhei, Nyr XXVI 429; 2) slab - 1893: Trei Scaune (citată Felméri Lajos), MTsz; MNRK.

- **furtuna** - **furtina** - 1879: zona Baraolt, Nyr VIII 142; MNRK.

- **fustel** - **fustely** - 1764: Budila, Trei Scaune, EMSzT IV 433.

- **gaie** - **gája** - 1893: județul Ciuc, MTsz; Bledy 45.

- **gaiță** - **gájica** - 1893: Secuime (citată Györfy Iván), MTsz; 1900: județul Ciuc, Nyr XXIX 237; Bledy 45.

- **gard** - **gárd/gárgya** - 1) **gard** - 1838: Secuime (E J); 1878: comitatul Ciuc, Nyr VII 92; 2) **gardul** fântânii - 1875: Secuime (kutgárgya), Bartha Károly, Nyr IV 183; 1881: Gheorgheni, comitatul Ciuc, Nyr X 45; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82; 3) în (alte) cuvinte compuse: 1893: Ciuc (kútgardolás = îngrădire, kutgargya), (citată Görffy Iván), MTsz; 1914: idem (loc.), Herman, Pászt. 295; MNRK.

- **gardian** (în sens de stareț de mănăstire) - **gargyan** - 1779: Joseni, scaunul Ciuc, EMSzT.

- **gaz** (= petrol lampant) (**Petroleum**) - **gáz** - 1891: Mădăraș, județul Ciuc, Gidró J.Bonifác, Nyr XX 46; 1893: județele Ciuc, Trei Scaune, Mădăraș - județul Ciuc (citată Erdélyi Lajos, Butyka Boldizsár, Király Pál), MTsz; 1907: Trei

Scaune, Trenczeny Károly, Nyr XXXVI 191; MNRK.

- **găleată** - **Galata** (toponim) - 1900: Cristuru Secuiesc, Gyulai Ferenc, Nyr XXIX 542;

- **gărgăriță** - **gergelica/gergerice/görgörice** (în sens de ploșniță) - 1838: Secuime, Tsz; 1880: scaunul Odorhei, Benedek Elek, Nyr IX 235; 1893: Secuime, Odorheiu Secuiesc (cit. Györffy Iván), MTsz; Bledy 46-47; MNRK.

- **gâlcă** - **gyilak/ghilok** (în sens de umflătură pe picioarele vitelor cornute) - 1838: Trei Scaune, Tsz; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 501; 1873: Secuime, Trei Scaune, NyK X 329; 1875: Secuime, Nyr IV 189; 1893: Secuime, Trei Scaune (citați Kiss Mihály și Györffy Iván), MTsz; 1912: Secuime, Trei Scaune, Damian (citează Kriza Vadr. 24; Bledy 50; MNRK.

- **gâlceavă** - **gercsáva/gircsáva** - (inclusiv derivatele: gircsavás - gâlcevitor și gircsáskodik - se gâlcevește) - 1838: Secuime, Tsz; 1863: Secuime, Kriza Vadr. 500; 1893: Secuime, Trei Scaune (cit. Györffy Iván), MTsz; 1916: Bățanii Mari (CV), Konsza Samu, Nyr XLV 234; Bledy 47; MNRK.

- **gângav** - **ganga** - 1905: Secuime, Nyr XXXIV 82, 323; Bledy 46; MNRK.

- **gât** - **gît** - 1916: Trei Scaune, Bodor Dénes, MNy XII 40; Bledy 47; MNRK.

- **gâtlan** - **girtyán** - 1893: județul Odorhei (cit. Dézsi Mihály), MTsz; Bledy 47; MNRK.

- **ghețaria** - **Geczaria** (toponim) - 1894: [Miercurea Ciuc] vârf de munte la granița Ciucului spre Bistrița, Vitos, Csikmegyei 22-40.

- **ghilan** (= animal cu gâtul de altă culoare decât restul corpului) - **gyilán**: 1) 1878: comitatul Ciuc, Nyr VII 138; 1893: idem (loc. și sursa), MTsz; 1914: Ciuc, Herman, Pászt. 253; 2) animal cu păr bălan - 1914: Ditrău, Kémenes Antal, Nyr XLIII 41; 1914: Ditrău, Herman, Pászt. 444; 3) blană - nume de animal: 1880: Ciucsângeorgiu, Feier Jozsef, Nyr IX 431; 1914: Ciucsângeorgiu, Herman, Pászt. 477; 1915: Sândominic (Gyilán - nume de capră), Szilávik Ferenc, Nyr XLIV 383; MNRK.

- **ghiușă** (= capră de culoare albă) - **gyósa** - 1903: Sândominic (HG), Szabó Dezso, Nyr XXXII 326; 1903: Sândominic, NyF IX 28; MNRK.

- **gingaș** - **zsingás**: 1860: comitatul Trei Scaune, Lörincz Károly, MNyszt VI 223; 1893: idem (loc. și sursa), MTsz; MNRK.

- **gligan** (= voinic/bine făcut) - **gelegonya/giligán** - 1909: Hilib, Trei Scaune, Horger Antal, Nyr XXXVIII 236; MNRK.

- **glugă** - **glugă/gulugă** - 1869: județul Odorhei, Orban II 155; 1872: comitatul Ciuc, Arany Gyulai MNGy I 126; 1888: Beclean, comitatul Odorhei, Paal Gyula, Nyr XVII 332; 1893: județele Odorhei și Ciuc, MTsz; 1896: Ciuc, Ethn. VII 396; Bledy 49; MNRK.

- **gociman** (= prim curator parohial) - **Goczman** - 1614: Estelnic (HG), Moacșa (HG) (în antroponime), Angvstia I 122; 1787: Mărtinești, Trei Scaune, EMSzT IV 593; 1873: Secuime, Orban VI 253; 1908: Secuime, Nyr XXXVII 91 (cit. Orbán); MNRK.

- **godac/godaci** - **godák/godics** - 1) purcea - 1902: județul Ciuc, Kriza János, Nyr XXXI 115; 1914: idem (loc.), Herman, Pászt. 549; 2) porecla - 1893: Plăești (fostul scaun Arieș) (Gógya), Janko TAT 283; Bledy 48; MNRK.

- **goga** (= neîndemânatic) - **góga/gugó/gugu** - 1863: Secuime (în poreclă: Gugó), Kriza Vadr. 388; 1864: Trei Scaune, Vass József, NyK III 11; 1911: Secuime (în cuvânt compus, összegógáják), Viski Károly, NépÉrt XII 109; Bledy 48; MNRK.

- **gologan** - **gologány** - ban de 4 creștari în sec. XIX - 1879: ținutul Baraolt, Nyr VIII 142; 1885: Secuime, Nyr XIV 47; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82, 323; 1910: Secuime, MNy XL 175; Bledy 48; MNRK.

- **gostină** - **gostina** (taxă pentru îngrășarea porcilor la jir) - 1728: Hăghig, Trei Scaune, EMSzT IV 639.

- **graniță** - **gránice/gránic/garánic/grányca** - 1861: Trei Scaune, Lörincz Károly, MNyszt VI 356; 1893: Secuime (cit. Györffy Iván), MTsz; 1897: județul Ciuc, Péter János, Nyr XXVI 427; 1912: Secuime, Trei Scaune, Damian 23; MNRK.

- **grivei** - **Grivej** (= nume de câine) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 391.

- **gulie** - **guja/gulyal** - 1) în sens de turcă - 1893: Secuime, MTsz; 2) în cuvinte compuse: 1861: Trei Scaune, MNyszt VI 244; 1880: idem (loc.), Nyr IX 424 (cit. Kiss Mihály); 1893: Trei Scaune (felgújádzik - în sens de a se umfla/buhai ca o gulie), MTsz;

- **gușat** - **gusás** - 1876: Trei Scaune, Nyr V 36; 1891: Ciuc, Giurgeu, Nyr V 36; 1891: Ciuc, Giurgeu, Odorhei, Paal Gyula, Nyr XX 568; 1893: scaunul Arieș, Jankó TAT 248; 1900: Ciuc (în porecla: Gusás), Nyr XXXIX 235; MNRK.

- **gușă** - **gușa** - 1) 1838: Trei Scaune, Tsz; 1876: Trei Scaune, Nyr V 36; 1881: Ciucsângeorgiu, Fejer Györgyi, Nyr X 330; 1891: Secuime, Paal Gyula, Nyr XX 567-8; 1893: Trei Scaune, (citați Kiss Mihály, Györffy

Iván, Erdélyi Lajos), MTsz; 1893: bazinul Ariesului, Jankó TAT 256; 1902: bazinul Arieșului, NyF XXXII 48; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82, 324; 1914: Ciuc, Herman, Pászt. 505; 2) în cuvinte derivate și compuse - 1891: Secuime (gusásodik), Paal Gyula, Nyr XX 568; MNRK.

- **halcă** - **halk** - 1893: Secuime, MTsz; Bledy 50.

- **hârbui** (= a se face numai hârburi, a se uza) - **hurbol** - 1838: Secuime, Tsz; 1861: Trei Scaune, Lörincz Károly, MNyszt VI 331; MNRK (aici greșit indicată sursa MNy VI, corect MNyszt VI); 1863: idem (loc.), Kriza Vadr. 502; 1872: (în cuvânt compus: elhurbol/élhurbol) Trei Scaune, Nyr I 92; 1878: idem (loc.), Nyr VII 283; idem (loc.), MTsz; 1893: Secuime, Trei Scaune, Covasna - județul Trei Scaune (citați Andrassy Antal 1843, Györfy Iván, Butyka Boldizsár), MTsz;

- **hodaie** - **hodáj** - 1877: comitatul Odorhei, Nyr VI 272; 1893: idem (loc.), MTsz; MNRK.

- **hrib** - **hiriba** - ciupercă comestibilă (*Boletus edulis*) - 1838: Secuime, Tsz; 1893: Secuime, MTsz; 1894: Secuime, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează Tsz și Nyr XVII 429), Nyr XXIII 6; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 82; 1907: Odorheiu Secuiesc (în cuvânt compus: hilibgomba), dr.Szilády Zoltán, MNy III 330; MNRK.

- **hrișcă** - **haricska** - 1893: Secuime, MTsz; Bledy 50.

- **hrubă** - **huruba** - 1838: Secuime, Trei Scaune Tsz; 1873: Secuime, Köresz Kelemen, Nyr II 427; 1876: idem (loc.), Nyr V 515; 1892: comitatul Odorhei, scaunele Arieș și Mureș, Paal Gyula, Steuer János, Kanyaró Ferenc, Nyr XXI 285-286; 1893: Secuime, scaunul Mureș, județul Odorhei, Covasna, comitatul Trei Scaune (citați Györfy Iván, Butyka Boldizsár), MTsz; 1901: Sâncrăieni, județul Odorhei, Szántho Gábor, Nyr XXX 445; 1894: Secuime, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează Tsz, Nyr II 427, Nyr V 515); Bledy 51-52; MNRK.

- **hurubaș** - **hurubas** - mijl. sec. XVIII: Band (MS) (toponim), EMSzt V 373; 1780: Bereni (MS), EMSzt V 379; 1802: Mureșeni (MS) (toponim: Hurubas uttzában - în ulița Hurubaș), EMSzt V 373; 1828: Lunga (CV), EMSzt V 373.

- **iapă** - **lápá** (poreclă) - 1908: județul Ciuc, Máthé Dénes. Nyr XXXVII 430; MNRK.

- **ieste** și **la mine** - **jeszte si la mine** (în textul Villaimului) - 1876: comitatul Odorhei, Paal

Gyula, Nyr V 187.

- **Ilie** (de la Sf.Ilie) - **Szent Ilie** - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 291 (21).

- **izgoană** (= de la a izgoni) - **izgána** - 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 365, 503 și 389, în poreclă (Izgána); 1893: idem (loc.), MTsz; 1894: Secuime, Trei Scaune, Szinnyi József (confirmă orig. românească, citează Kriza, Vadr și pe Györfy Iván), Nyr XXIII 99.

- **jena** - **zsénál** (în sens de a supăra, a necăji) - 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 524; 1876: Secuime, Nyr V 175; 1897-1901: Trei Scaune, Secuime (cită Gyulai Ferenc), MTsz; MNRK.

- **jintiță** - **zsendice** - 1838: Secuime, Tsz; 1872: comitatul Odorhei, Felmeri Lajos, Nyr III 512; 1879: ținutul Baraolt, Nyr VIII 188; 1882: Secuime, MNGy III 311; 1891: Mădăraș - județul Ciuc, Gidro J. Bonifác, Nyr XX 144; 1893: Ozun, comitatul Trei Scaune, Racul, Mădăraș - județul Ciuc (citați Dobos Andras, Erdély Lajos); MTsz; 1905: Giurgeu, Nyr XXXIV 267; 1912: județul Odorhei, Damian 42; 1914: Secuime, Livezeni - județul Ciuc [HG], Herman, Pászt. 537; MNRK.

- **jintuială** (= zer pentru balmoș) - **zsitvala** - 1894: Luncani, zona Arieșului, Nyr XXIII 578.

- **jirebi** - **zsérébél** - 1) a jirebi - 1861: Trei Scaune, MNyszt VI 347; 1893: Trei Scaune (citați Kiss Mihály și Györfy Iván), MTsz; 2) a vorbi mult: 1893: Aluniș și Lutița - județul Odorhei (cită Sera Kálmán), MTsz (Ne zsöröbøj annyit - Nu jirebi atât).

- **jirebie** - **zsérebbe/zsórebe** - 1838: Secuime, comitatul Odorhei, Tsz; 1863: Trei Scaune, Kriza Vadr. 524; 1868: Secuime, Orban I 80; 1870: idem (loc), Nyr V 424; 18 : comitatul Ciuc, Arany - Gyulai, MNGy I 279; 1897-1901: Mădăraș - județul Ciuc, Aluniș și Lutița, scaunul Odorhei, (citați Kovács Gyárfás, Kiss Mihály, Séra Kálmán), MTsz; Bledy 94; MNRK.

- **jitar** (= paznic de semănături) - **zsitar** - 1863: comitatul Odorhei, ținutul Cristurului Secuiesc, Kriza Vadr. 524; 1896: comitatul Trei Scaune, Péter Mozes, Nyr XXV 383; 1897-1901: Secuime, Trei Scaune, Covasna (cită Felmeri Lajos), MTsz; 1907: Țufalău (CV), Széremley Császár Loránd, MNy III 472; 1912: județul Odorhei, ținutul Cristur, Trei Scaune, Damian 42; 1914: Secuime, Hermann Paszt.176; MNRK.

- **jordă** - **zsorda** -1897-1901: Cristuru Secuiesc și ținut, scaunul Odorhei (cit. Gyulai Ferenc, Szasz. Ferenc), MTsz; Bledy 94;

MNRK.

- **juca, a ~ - zszakál** - 1888: Beclean (HG), Paal Gyula, Nyr XVII 330; 1893: comitatul Trei Scaune de Sus, Racul (HG), MTsz; 1896: județul Ciuc, Ethn. VII 356; Bledy 94; MNRK.

- **jucată** (= dans românesc) - **zsukata** - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 131; 1863: Secuime, Orban II 155; 1879: Sâncrăieni, Ciuc, Nyr VIII 96; 1882: Secuime, Arany - Gyulai MNGy III 279, scaunul Ciuc, idem, I 123; 1893: Secuime, MTsz; 1910: județul Odorhei, Balásy Dénes, Ethn. XXI 298; 1912: Secuime, Sâncrăieni Ciuc (HG), Damian 42; Bledy 94; MNRK.

- **jucați mă!** - **zsutász mo!** (în textul Viflaimului) - 1888: Beclean, județul Odorhei, Paal Gyula, Nyr XVII 329.

- **jura - zsural** - 1) în sens de a vorbi rău despre cineva: 1838: Secuime, Tsz; 1896: comitatul Ciuc, Ethn. VII 356; 1897-1901: Secuime, Tsz; Bledy 94; MNRK.

- **la** (vezi: ieste și la mine).

- **lac - lák** - 1893: ținutul Baraoltului, MTsz; MNRK.

- **lapädă/lepäda - lapadált** - 1838: Secuime, Ferenczi János, Tsz; 1893: Secuime, MTsz; 1912: Secuime, Damian (citează MTsz) 29; Bledy 62.

- **leat - lyát/ját** (în sens de prieten, camarad, ortac) - 1893: Secuime, MTsz; MNRK.

- **leuștean - leustyán** - 1893: scaunul Arieș, Janko, TAT 255; MNRK.

- **limba - Limba** (în porecle) - 1863: Secuime, Kriza Vadr. 389.

- **lipitor** (= de la sărac lipit pământului) -

lipitor jószág (în sens de avere a unui jeler sărac) - 1839: scaunul Odorhei, EMSzT VII 1166; 1907: Odorheiu Secuiesc, dr. Szilady Zoltán, MNy III 331; MNRK.

- **loc - lok** - 1698: scaunul Brăduț (toponim: Lok nevii helyben - în locul numit Loc), D.J.C.A.N., Scaunul Braăuț, II/6, f.398; 1701: Tărceni, scaunul Odorhei, EMSzT VII 1197; 1838: Secuime, Tsz; 1841: Dumitrești, scaunul Odorhei, EMSzT VII 1197; 1842: Secuime, Kövály László (cf. MTsz); 1863: comitatul Trei Scaune, Kriza Vadr. 507; 1873: Beclean, comitatul Odorhei, Köresz Kelemen, Nyr II 381; 1877: comitatul Odorhei, Nyr VI 517; 1878: comitatul Trei Scaune, plasa Orbai, Nyr VII 332; 1880: comitatul Odorhei, Oțeni, Tăureni, Nyr IX 239-240; 1893: Secuime, comitatele Ciuc și Odorhei, plasa Homorod (citați Kiss Mihály, Gyorffy Iván, Kövály László 1842, Bágy Bácsó Mózes, Bencze Miklós, Erdélyi Lajos), MTsz; 1900: Cristuru Secuiesc (toponim: Lok), Gyulai Ferenc, Nyr XXIX 542; 1916: Bățanii Mari, Konsza Samu, Nyr XLV 235; MNRK.

- **luncă - lunka** - 1873: Secuime, Orban VI 86; 1876: Secuime, Bártha Károly, Nyr V 376; 1879: Secuime, Nyr VIII 94; MNRK.

- **lung - lunguj** - 1893: Ozun, județul Trei Scaune (citată Erdélyi Lajos), MTsz; MNRK.

- **lup - Lupuj** 1) porecle - 1910: Tușnad-Ciuc, Szilávik Ferenc, Nyr XXXIX 235; 2) nume de câini - 1863: Secuime (Lupé), Kriza Vadr. 391.

Note

1. STEUER JÁNOS (n.20 XII, 1864, Sântana, AR-?), profesor de școală reală superioară în Arad, în 1887 în Odorheiu Secuiesc (de limbă maghiară și germană). A publicat în Anuarul Scolii superioare de stat din Odorheiu Secuiesc o lucrare despre fonetica limbii secuiești și comunicări în Nyr.

2. Nyr, XIII, 15 I 1889, p.11-13 (*Oláhok fordulatok a székelly beszédben - Pronunția româniată în vorbirea secuiească*).

3. Nyr, XVIII, nr.III din 15 III 1889, p.129-132.

4. Nyr, XVIII, nr.IV, din 15 IV 1889, p.172-176.

5. GYARMATHI SAMUEL (n.15 iulie 1751-1830, Cluj) - lingvist și medic. Studii de medicină la Cluj, Viena. Profesor la Colegiul Reformat din Zalău (1800-1810). A scris lucrări de lingvistică, printre care și *Affinitas lingue Hungaricae...* (1799). În 1794 a redactat la Cluj *Magyar nyelvmester*, 2 volume.

6. KRIZA JÁNOS (28 VI 1811, Aita Medic, scaunul Miclosaara - 26 III 1875, Cluj) - teolog (Icologia la Cluj). A cules numeroase balade, cântece, zicători și alte piese

folclorice secuiești, inclusiv folclor și cuvinte românești împrumutate de secu.

7. KISS MIHÁLY (n. 28 IV 1809, Turda - 21 I 1889, Arcus, CV) - protopop unitarian în Arcus. A adunat o importantă colecție de izvoare lingvistice din Secuime, inclusiv cuvinte românești împrumutate de secu.

8. GYORFFY IVÁN (n. 28 XII 1830, Mociu, comitatul Cluj - ?) - profesor și în Secuime, unde a cules material lingvistic și folcloric secuiesc, inclusiv cuvinte românești împrumutate de secu.

9. SZÁRVAS GÁBOR (n. 22 III 1832 - 12 X 1895, Budapesta) - profesor de gimnaziu superior, membru al Academiei Ungare. A scris mai multe lexicoane de limbă maghiară (*Magyar irodalmi lexikon*, Budapesta).

10. EDELSPACHER ANTAL (n.14 IV 1846, Arad - ?). A publicat mai multe lucrări, printre care și de lingvistică.

11. BUDENZ JOZSEF (n. 13 iunie 1836, Rasdorf, lângă Württemberg-Fulda, Germania - n. 15 aprilie 1892, Budapesta) - unul dintre cei mai de seamă filologi. Studii la Württemberg, Marburg și Göttingen. A învățat limba

maghiară de la teologul maghiar Nagy Lajos. A învățat apoi limbile turcă, mongolă etc. Academician și profesor universitar. Autor a mai multor lucrări de lingvistică în limba maghiară și redactor șef al revistei *Nyelvtudományi Közlemények* (1879-1892).

12. SZINNYEI JÓZSEF (n. 26 III 1857, Pojon, azi Bratislava, Slovacia - 1943) - lingvistic și istoric literar, membru al Academiei Ungare de Științe din 1884. Profesor universitar de limbă maghiară la Cluj (1888-1893), apoi la Budapesta, decan și rector. A publicat lucrări de referință privind limba maghiară, printre care și *Magyar Tájszótár* (MTsz), 2 volume. A publicat în revistele maghiare de lingvistică *Magyar Nyelvőr* (Nyr), *Nyelvtudományi Közlemények* (NyK) - redactor șef din 1896, *Magyar Nyelv* (MNy) ș.a.

13. MOLDOVÁN GÉRGELY (12-III 1845, Gherla - 6 VI 1990, Cluj) - folclorist și profesor universitar la Cluj (catedra de limbă și literatură română, 1886-1919).

14. HERMAN OTTO (n. 27 VI 1835, Diósgyőr - ?) - biolog și lingvist. A activat și la Cluj. A redactat importantul dicționar de cuvinte maghiare din limbajul păstoresc, inclusiv cuvinte românești împrumutate de secui și maghiari.

15. NICOLAE DRĂGANU (18 II 1884, Zagra, BN - 17 XII 1939, Cluj) - filolog și lingvist, doctor în litere la Budapesta (1906), profesor universitar la Cluj, primar al Clujului, membru al Academiei Române.

16. BLÉDY GÉZA (23 V 1908, Gyula, Ungaria - 13 I 1962, Cluj) - filolog. După absolvirea Facultății de Litere și Filosofie din Cluj (1930), urmează o specializare în filologie romanică la Paris. Publică studii și cercetări în domeniul filologiei și lexicografiei românești.

17. MÁRTON GYULA (n. 27 XII 1914, Naimon, SJ - 4 IV

1976 Cluj) - filolog și lingvist. Licentiat al Facultății de Litere și Filosofie din Cluj (1940). *Romanyai Magyar Irodalmi Lexikon III*, București 1994, p.506-508; *Clujeni ai secolului XX. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, p.194-195.

18. SZABÓ T. ATTILA (12 I 1906 - 1987, Cluj) - lingvist și filolog. A urmat Facultatea de Litere și Filologie la Cluj (licentiat în 1932). Cadru didactic la Universitatea din Cluj (1944-1971). Cercetător asiduu în arhive pentru a culege imensul material din EMSzT (pentru volumul I obține Premiul "T. Cipariu" al Academiei Române).

19. Greșit, în MNRK, tradus Hidveg în Măeriște (localitate care e în SJ), deși plasează bine satul în zona Ariușd).

20. Kriza János a cules versurile unui superb cântec secuiesc: *A maskának fejér lába/Aval mönyök Móduvába/Onnet hozok oláh fátát/Aval jarjuk a zsukátát* (*Piciorul alb al pisicii/Cu care plec în Moldova/De unde aduc "olah fátát" - fata românească -/Cu care dansez "zsukatai" - jucata*). Kriza explică apoi versul, astfel: "*Mama, tatăl sau doica iau copilul mic pe genunchi și-l leagă, cântând pe aceste versuri*". Firește că versurile sunt și un omagiu adus frumuseții fetei române, din Moldova vecină, cu simbolul cărora au fost legănați mulți copii de secui.

21. Deosebit de frumoase prin delicatetea clogiului adus frumuseții fetelor române și maghiare din zona bazinei Zizinului, sunt și versurile următoare culese de Kriza János: *Szent Ilie Napján/Zaizon vize partján/Oláh lányok, magyar lányok/ - Piros rozsák, tulipánok,/Vidám táncra keltek,/Karsuffjak örömré,/Pántlikát viseltek* (*În ziua de Sântilie/Pe malul apei Zizinului/Fete române, fete maghiare/ - Trandafiri, lalele roșii -/Au pornit la dans vioi/Spre bucuria sveltilor feciori/Portă panglică*).

Abstract

The Romanian Language within the Life of the Secklers (Until 1918, from A to L)

The study deals with the influence of the Romanian language upon the language and life of the Secklers along the centuries, a reality attested by numerous documents of epoch and unanimously accepted and demonstrated by the Romanian and Hungarian linguists.

The phenomenon has two significant aspects: the first one, the most known and relevant is the one of the borrowing by the Secklers of some important Romanian words and expressions in their current language. The second one, less known as a definite historical example is the one of assimilation by the Secklers of the Romanian language as the second spoken language, also attested by the documents.

Situated in the middle of a large geographical area inhabited by the Romanians, the Secklers borrowed along the centuries many Romanian words and expressions. Thus, the civilisation of the sheep grazing, corvees for helping at different works but also for/and dancing, as well as the spiritual civilisation of Vișlaim (with Virgin Mary, old man, shepherds, etc.) definitely influenced the historical destiny and the Seckler way of life along the centuries.

Important Romanian influences upon the language spoken by the Secklers were mentioned by many researchers (out of which over 20 of them are mentioned in the present study) ever since the second half of the 19th century until today.

The author considered relevant the presentation of the Romanian words borrowed by the Secklers only until the Great Unification in 1918, for a period about which it cannot be said that was a state and administrative influence to force the spread of this phenomenon, presenting the most known-documentary Romanian words and expressions borrowed by the Secklers in their current language until 1918, from A to L, with the mention of the year of attestation, locality or area, collector and/or linguist as well as the source.

Vasile Lechințan

